

RAPORT I VLERËSIMIT TË NDIKIMIT NË MJEDIS

“KE-LUANI” SH.P.K.

*NE ZONËN KADASTRAVE PEJË, PARCELA: P-71611071-05625-12 dhe 13, NE
KOMUNËN E PEJËS*

**RAPORTI I VLERËSIMIT TË NDIKIMIT NË MJEDIS
IMPIANTI PËR PRODHIMIN E BETONIT
"KE-LUANI " SH.P.K.**

**NE ZONËN KADASTRAVE PEJË , PARCELA: P-71611071-05625-12 dhe 13,
NE KOMUNËN E PEJËS**

Aplikuesi:

Hartuesi i raportit:

"KE-LUANI" SH.P.K.

Dr. Sc. Astrit Shala

Tetor 2025

RAPORTI I VLERËSIMIT TË NDIKIMIT NË MJEDIS
IMPIANTI PËR PRODHIMIN E BETONIT
NE ZONËN KADASTRAVE PEJË , PARCELA: P-71611071-05625-12 dhe 13,
NE KOMUNËN E PEJËS
"KE-LUANI " SH.P.K.

Aplikuesi:
"KE-LUANI " SH.P.K.
Adresa: Fusha e Pejës
Tel: 044198602
E-mail: ke-luani@hotmail.com

Hartuesi i raportit:
Bartës i Projektit:
Dr. Sc. Astrit Shala
(Ekspert i licencuar nga MMPH për hartimin e
raporteve të VNM-së (Nr. i licencës: 32/19)
Adresa: Prishtinë
Tel.: 044 800 098
Email: astrit-shala@hotmail.com

Tetor 2025

Përmbajtja:

1	. HYRJE.....	5
2	. KUADRI LIGJOR PËR HARTIMIN E RAPORTIT	6
2.1	Metodologjia e punës.....	6
3	. PËRSHKRIMI I LOKACIONIT DHE MJEDISIT	8
3.1	Pozita gjeografike e lokacionit.....	8
3.2	Popullata dhe vendbanimet.....	9
3.3	Lidhjet e Komunikacionit.....	11
3.4	Kushtet klimatike.....	11
3.4.1	Temperatura mesatare mujore	11
3.4.2	Erërat	12
3.5	Natyra dhe biodiversiteti	12
3.6	Flora dhe vegjetacioni	13
3.7	Fauna	14
3.8	Peizazhi.....	14
3.9	Karakteristikat hidrologjike	15
3.10	Asetet e trashëgimisë kulturore, natyrore dhe turistike	17
3.10.1	Asetet e Trashëgimisë Kulturore.....	17
3.10.2	Trashëgimia arkitekturale	18
3.10.2	Asetet e Trashëgimisë Natyrore	23
4	. MJEDISI DHE SIPËRFAQET ME RREZIKSHMËRI NGA NDOTJA NE KOMUNËN E PEJËS 25	
4.1	Mjedisi.....	25
4.1.1	Ndotja e ajrit.....	25
4.1.2	Ndotja e ujit	26
4.1.3	Ndotja e tokës.....	27
4.1.4	Ndotja nga zhurma	27
4.2	Fatkeqësitë natyrore	28
4.2.1	Erozioni	29
4.2.2	Rrëshqitja e tokës	30
4.2.3	Tërmetet.....	31
4.2.4	Sipërfaqet e rrezikuara nga zjarri.....	32
4.2.5	Vërshimet	32
5	. PROCESIT TEKNOLOGJIK I PRODHIMIT TË BETONIT DHE PAJIMET.....	34
5.1	Objektet – pajimet e bazës së betonit	34
5.2	Koncepti prodhues i betonit.....	35
5.3	Prodhimi i betonit.....	36
5.4	Komponentët e betonit	36
5.5	Përshkrimi i procesit teknologjik.....	38
6	. IDENTIFIKIMI DHE PËRSHKRIMI I NDIKIMEVE NË MJEDIS	42
6.1	Ndikimet në ajër	42
6.2	Ndikimet në tokë	43
6.3	Ndikimet në ujë	43
6.4	Ndikimet në peizazh, florë dhe faunë	43
6.5	Ndikimi në vendbanime dhe popullatë	43
6.6	Ndikimi nga zhurma.....	44
6.7	Ndikimet në raste të aksidenteve mjedisore.....	44
7	. MASAT PËR ZVOGËLIMIN E NDIKIMEVE NË MJEDIS	44
7.1	Masat për zvogëlimin e ndikimeve në ajër	44
7.2	Masat për zvogëlimin e ndikimeve në tokë.....	45
7.3	Masat për zvogëlimin e ndikimeve në ujë	46
7.4	Masat për mbrojtjen nga Zhurma	48
7.5	Masat për mbrojtje nga rreziqet dhe aksidentet.....	48
8	. PROGRAMI I MONITORIMIT	49

9	. RAPORTIMI	49
10	. MASAT REHABILITUESE PAS PËRFUNDIMIT TË AKTIVITETIT.....	49
11	. KONKLuzion	50

Lista e Figurave:

Figura 1. Pozita Gjeografike e Komunës së Pejë në Hartën e Republikës së Kosovës.....	8
Figura 2. Foto lokacioni ku ushtron veprimtarin kompania ne fjale.....	9
Figura 3. Ortofoto e lidhjeve te komunikacionit.	9
Figura 4. Ortofoto pamje nga lokacioni ku është impianti ne fjale dhe distanca me shtëpitë me te afërta.....	11
Figura 5. Po ashtu është paraqitur edhe trëndafili i erës për rejonin dhe qytetin e Pejës:	12
Figura 6. Asetet e trashëgimisë kulturore.	17
Figura 7. Objektet e trashëgimisë kulturore në zonën urban.	18
Figura 8. Lokaliteti arkeologjik “Qyteza”, Pejë. Numri Unik BTKK 948.....	22
Figura 9. Asetet e trashëgimisë arkeologjike.	23
Figura 10. Asetet e trashëgimisë natyrore.....	24
Figura 11. Grafiku 7 Vlerat mesatare të PM10&PM2.5 në Pejë	26
Figura 12. Ndotja e mjedisit në komunën e Pejës.	29
Figura 13. Harta sipas kategorive të erozionit.....	30
Figura 14. Zonat seizmologjike.....	31
Figura 15. Zonat e rrezikuara nga fatkeqësitë natyrore.	33
Figura 16. Foto nga pamja e betonares.	35
Figura 17 Skema e procesit të prodhimit.....	41
Figura 18. Marrja e masave për minimizimin e ndikimeve ne toke, ku është be betonimi i pllatose.	47
Figura 19. Skema e trajtimit te ujërave (kjo skam është duke u ndërtuar tani, foto me poshtë).	48

1. HYRJE

Raporti i vlerësimit të ndikimit në mjedis për prodhimin e betonit, i cili është investim i kompanisë “KE-LUANI ” SH.P.K., me lokacion në komunën e Pejës, në vendin e quajtur Fusha e Pejës, është përgatitur sipas kërkesave të legjislacionit mjedisor të Kosovës, veçanërisht sipas Ligji për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis Nr. 08/L-181.

Prodhimi i betonit është një pjesë e rëndësishme e sektorit të ndërtimtarisë në Kosovë, dhe është zhvilluar paralelisht me kërkesat e këtij sektori. Për shkak të specifikave të tij, e që lidhen kryesisht me mënyrën e transportimit të produktit final (betonit) - betoni i gatshëm nuk mund të transportohet në distanca shumë të mëdha - është imponuar ndërtim i impianteve të tilla në tërë territorin e Kosovës, në lokacione të ndryshme.

Edhe pse si aktivitet, prodhim i betonit nuk përfshinë djegie të lëndëve fosile, ndërhyrje fizike të theksuara në mjedis apo shfrytëzim të resurseve ujore, megjithatë, si aktivitet, nëse i pakontrolluar, mund të ketë ndikime në mjedis, prandaj edhe është subjekt i procedurave për leje mjedisore.

Kompania ka iniciuar hartimin e raportit të VNM-së për të identifikuar ndikimet e mundshme në mjedis, me qëllim të ndërmarrjes së masave të nevojshme dhe zgjedhjen e alternativave për minimizimin e ndikimeve negative në mjedis.

Të dhënat për hartimin e raportit janë siguruar nga burime të ndryshme, literaturë ekzistuese, ueb faqja e komunës në fjalë, raportet e ndryshme mbi vlerësimin e aktiviteteve të ngjashme, dhe gjithashtu janë realizuar disa vizita në vendin ku bëhet investimi, me qëllim të njohjes me zonën, me pajimet, objektin, procesin teknologjik dhe infrastrukturën në lokacion.

Lokacioni i impiantit për prodhimin e betonit është në njësinë kadastrave P-71611071-05625-12 dhe 13 në zonën kadastrale Pejë. Impianti ka kapacitet prej 30m³/orë. Lënda e parë, kryesisht gurë gëlqeror, sigurohet nga operatorët e licencuar. Cementit sigurohet në tregun e Kosovës, kryesisht prodhim të “Sharr Cem”.

2. KUADRI LIGJOR PËR HARTIMIN E RAPORTIT

Duke marr në konsideratë karakteristikat e projektit, madhësinë e shtrirjes së tij, ndikimet e mundshme në mjedis si dhe vendndodhjen, ky projekt është subjekt i vlerësimit të ndikimit në mjedis dhe i përket shtojcës së dyte pika 5. Industria e mineraleve, nënpika 5.8, e Ligjit Nr. 08/L-181. për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis.

Për përgatitjen e këtij raporti janë konsultuar ligje te tjera relevante, si:

- Ligji për Mbrojtjen e Mjedisit Nr. 03/L-025;
- Ligji për Mbeturina Nr. 04/L-060;
- Ligji për ujërat e Kosovës Nr. 04/L-147;
- Ligji për ndërtim Nr. 04/L-110;
- Ligji për mbrojtjen e ajrit nga ndotja Nr. 08/L-025;
- Ligji për planifikim hapësinor Nr. 04/L-174;
- Ligji për tokën bujqësore Nr. 02/L- 26;
- Ligji për mbrojtjen e natyrës Nr.03/L-233;
- Ligji për mbrojtjen nga Zhurma Nr. 02/L-102;
-

Udhëzimet Administrative:

- Udhëzimi administrativ Nr.04/2022 për Lejen Mjedisore
- Udhëzimit Administrativ Nr. 07/2021 mbi rregullat dhe normat e shkarkimeve ne ajër nga burimet e palëvizshme të ndotjes
- Udhëzimi administrativ për administrimin e mbeturinave të rrezikshme (06/2008)
- Udhëzimi administrativ Nr. 20/2012 për export, import dhe transit të mbeturinave
- Udhëzimi administrativ kompetencat e zotëruesit dhe operatorit për trajtimin e mbeturinave (08/2 Udhëzimi administrativ Nr. 20/2011 për Pengimin e aksidenteve të mëdha ku përfshihen substancat e rrezikshme
- Udhëzimi administrativ Nr. 20/2011 për metodologjinë e zvogëlimit të rrezikut nga aksidentet kimike dhe masat për eliminimin e pasojave.
- Udhëzimi administrativ Nr. 07/2012 për cilësinë e karburanteve të lëngëta të naftës.
- Udhëzimi administrativ për menaxhimin e deponive të mbeturinave(15/2012)
- Udhëzimi administrativ. Nr. 02/2022 përkushtet, mënyrat, parametrat dhe vlerat kufizuese te shkarkimit të ujërave të ndotura në rrjetin e kanalizimit publik dhe në trupin ujqor.

2.1 Metodologjia e punës

Për të vlerësuar ndikimin në mjedis si dhe për të identifikuar masat para parandalimin dhe zvogëlimin e ndikimeve në mjedis, për impiantin për prodhimin e betonit, është ndjekur qasja e vlerësimit të përgjithshëm të projekteve të kësaj natyre, si dhe është bërë analiza dhe identifikimi i ndikimeve sipas fazave.

a) Informatat themelore mbi:

- Burimet themelore të ndikimeve në mjedis
- Popullatën dhe vendbanimet në lokacion
- Topografia dhe peizazhi në lokacionin e projektit
- Klima dhe të dhënat meteorologjike
- Kualiteti i ajrit ujit dhe komponentëve tjerë mjedisor në lokacion
- Bota bimore dhe shtazore në lokacionin e projektit

b) Vlerësimi i ndikimeve sipas kritereve në vijim:

- Gjendja e mjedisit në lokacionin e projektit
 - Lloji dhe madhësia e pritshme e ndotjes nga projekti
 - Karakteristikat dhe përbërja e materialit ndotës
 - Vlerësimi i përhapjes së ndotjes
- c) Përcaktimi i masave për parandalimin dhe zvogëlimin e ndikimeve në mjedis, duke u bazuar në rezultatet / të gjeturat nga vlerësimi i ndikimeve në mjedis, në lokacionin e projektit.

3. PËRSHKRIMI I LOKACIONIT DHE MJEDISIT

3.1 Pozita gjeografike e lokacionit

Komuna e Pejës gjendet në pjesën perëndimore të Kosovës, ndërmjet koordinatave gjeografike: 42°39'00"N dhe 20°18'00"E, 86 km në perëndim të Prishtinës, në një lartësi mbidetare 505 – 520 m. Sipërfaqja e përgjithshme e komunës është 603 km², që e bën atë komunën e tretë më të madhe në Kosovë për nga sipërfaqja. Qyteti i Pejës ka pozitë qendrore në komunë dhe ndodhet në skajin perëndimor të Rrafshit të Dukagjinit, rrëzë Bjeshkëve të Nemuna, që janë pjesë e vargmaleve të Alpeve Shqiptare. Qyteti shtrihet në rrafshin aluvial të Lumbardhit të Pejës, në hyrje të grykës së Rugovës, një zonë malore bjeshkët e së cilës formojnë një kurorë majash të larta si:

Kopraniku (2460m), Zhlebi (2352 m), Hajla (2460 m), Mokra (1932m), Guri i Verdhë (2522m), etj.

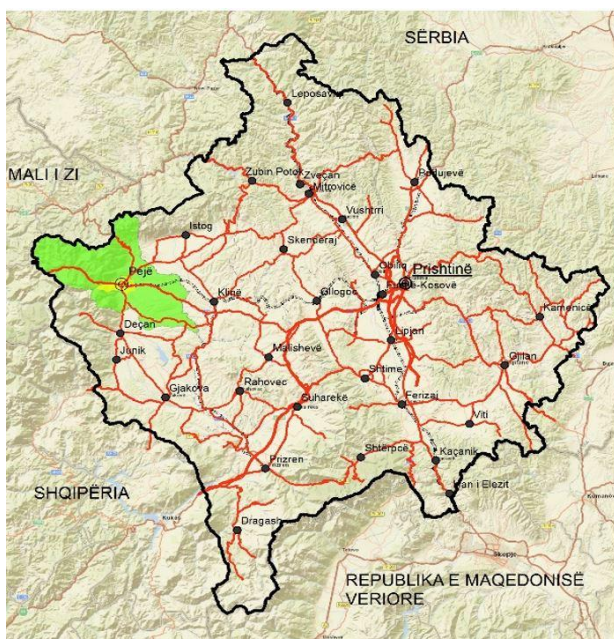

Figura 1. Pozita Gjeografike e Komunës së Pejës në Hartën e Republikës së Kosovës.

Lumëbardhi i ndan Bjeshkët e Rugovës në dy pjesë duke krijuar luginë, e më pas gjatë rrjedhës grykën e thellë, përgjatë së cilës përmes Çakorrit çon rruga që lidh rrafshin e Dukagjinit me Malin e Zi. Në veri të qytetit bjeshkët shndërrohen në një peizazh kodrinor, që më tej shtrihet në fushat e gjera rrafshinore në pjesën lindore të komunës. Në veri-perëndim Komuna kufizohet nga Mali i Zi përmes komunave të Plavës, Beranit dhe Rozhajës Vendkalimi kufitar

ndodhet në Kullë 30 km larg Pejës. Në veri-lindje, Komuna kufizohet me komunën e Istogut, në

lindje me komunën e Klinës dhe në jug nga komuna e Gjakovës dhe Deçanit.

Figura 2. Foto lokacioni ku ushtron veprimtarin kompania ne fjale.

Kompania “KE-LUANI ” SH.P.K. ndodhet në territorin administrativ të komunës Pejës në zonën kadastrale K. Pejë me nr. P-71611071-05625-12 dhe 13 afër segmentin rrugor Transiti Pejë – Deçan. Në kuadër të kësaj kompanie janë të punësuar rreth 4 punëtor, (figura 2).

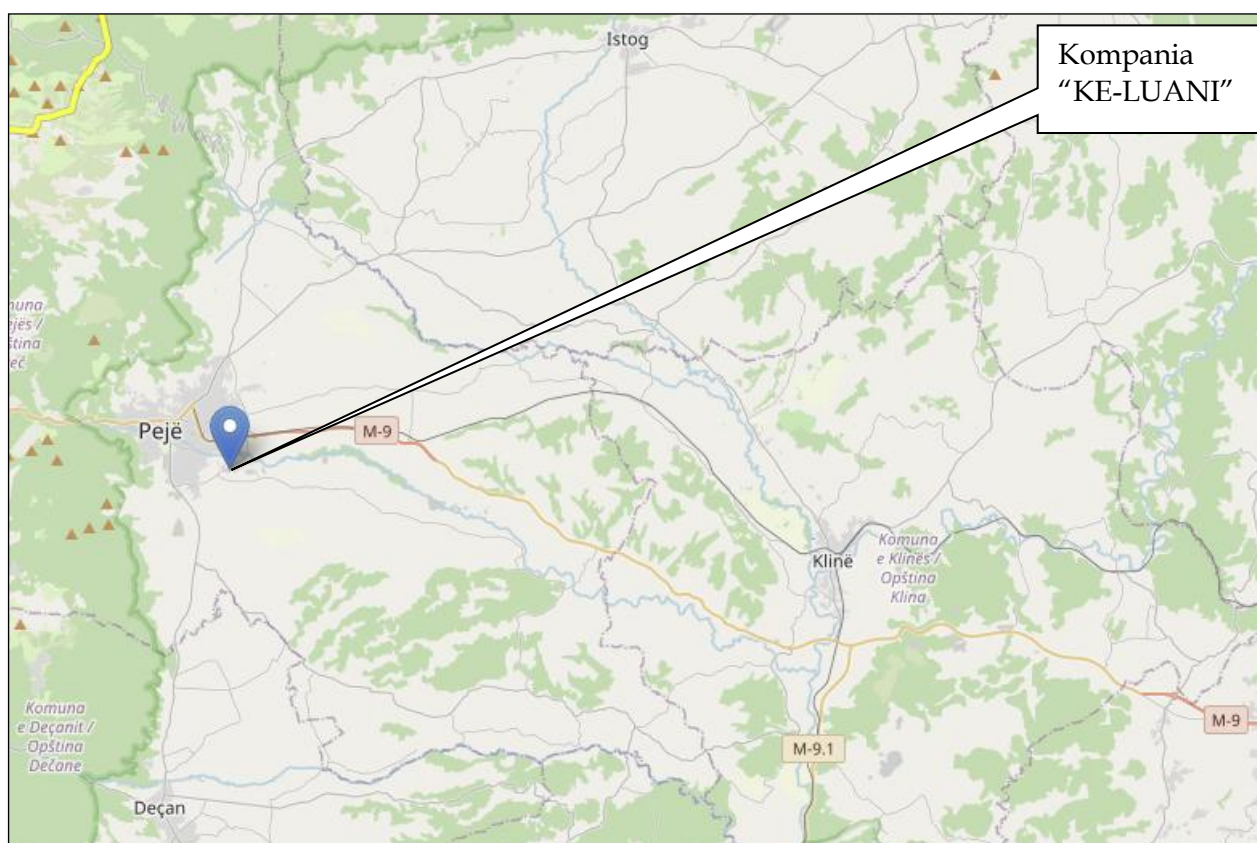

Figura 3. Ortofoto e lidhjeve te komunikacionit.

3.2 Popullata dhe vendbanimet

Analiza e zhvillimit demografik të komunës shqyrton të dhënat nga regjistrimet e popullsisë për periudhat e regjistrimit 1948 – 2011 (tabela 1). Në periudhën 1981 - 2011, në Kosovë nuk ka pasur regjistrim të rregullt të popullsisë, ndërsa ai i realizuar në vitin 1991 nga Enti

Federativ i Statistikës në Beograd u bojkotua gati tërësisht nga banoret shqiptarë të Kosovës.

Regjistrimi i popullsisë në vitin 2011 ka regjistruar vetëm banorët e përhershëm të komunës, duke mos i kalkuluar studentët dhe të punësuarit të cilët përkohësisht jetojnë në komunë. Sipas këtij regjistrimi komuna e Pejës kishte 96.450 banorë, prej të cilëve 48.962 jetonin në qytetin e Pejës. Shqiptarët përbëjnë rreth 95% të popullsisë në komunë ndërsa komunitetet tjera janë: boshnjak (3.9%), egjiptian (2.8%), rom(1%), serb (0.3%), turq(0.06%), ashkali (0.14%), goran(0.2%) dhe të tjerë (0.13%).

Tabela 1. Të dhënat nga regjistrimet e popullsisë në periudhat prej vitit 1948 – 2011.

Viti	Popullsia		Ekonomitë Familjare (EF)		Madhësia e familjes (numri i anëtareve në ekonomitë familjare)		Pjesëmarrja e qytetit në komunë (%)	
	Komuna	Qyteti	Komuna	Qyteti	Komuna	Qyteti	Ekonomitë familjare	Popullsia
1948	46.750	17.277	8.357	4.051	5.6	4.3	48.5	37.0
1953	53.280	21.058	9.120	4.598	5.8	4.6	50.4	39.5
1961	66.656	28.351	11.405	5.948	5.8	4.8	52.2	42.5
1971	90.124	41.853	14.231	8.069	6.3	5.2	56.7	46.4
1981	111.071	54.497	16.967	9.885	6.5	5.5	58.3	49.1
1991 ¹	127.796	68.163	19.859	12.228	6.4	5.6	61.6	53.3
2011	96.450	48.962	17.682	9.800	5.5	5.0	55.4	50.8

Nga të dhënat e regjistrimet zyrtare të popullsisë (Tabela 1), rezulton qe Komuna e Pejës ka pasur rritje të numrit të popullsisë nga 46.750 (regjistrimi ne vitin 1948) në 96.450 (regjistrimi në vitin 2011). Gjatë kësaj periudhe 63 vjeçare popullsia në komunë është rritur për 49.700 banorë, ndërsa mesatarisht, në qytetin e Pejës është shënuar rritje prej rreth 500 banorë në vit. Rritja e popullsisë ka qenë më e madhe në qytet se në fshatra, pjesërisht si rezultat i fenomenit të urbanizimit të popullsisë të reflektuar përmes migrimit te brendshëm fshat-qytet. Madhësia mesatare e familjes në qytet është 4.3–5.6 anëtarë dhe është më e vogël se ajo në nivel te komunës e cila është 5.5–6.5 anëtarë.

Kur është ne pyetje raporti i vlerësimit te ndikimit ne mjedis përveç qe duhet te kemi parasysh procesin teknologjik, gjithsesi duhet te kemi gjithmonë edhe vendbanimet për rrethe zonës ku ushtrohet veprimtaria.

Lokacioni gjendet rreth 2 km në lindje të qendrës se qytetit Pejës, ndërsa shtrihet ne mese te shtëpive dhe objekteve afariste te cilat shtrihen për gjate rrugës Dëshmoret e Kombit. Bazuar ne gjeoportalin e Rep. Kosovës, shtëpia me e afërt është me një distanca 60m. Ndërsa, ne zone gjenden një numër i konsiderueshëm i objekteve afariste te natyrës se njëjtë dhe tjerave.

Figura 4. Ortofoto pamje nga lokacioni ku është impianti ne fiale dhe distanca me shtëpitë me te afërta.

3.3 Lidhjet e Komunikacionit

Baza e kompanisë “KE-LUANI” SH.P.K. Fusha e Pejës, K. Pejë ka lidhje të mira komunikimi me qendrat tjera në Kosovë, e cila lidhet me rrugën regionale Pejë – Klinë – Prishtinë dhe Pejë – Deçan. Kjo lidhje e mirë komunikacionit rrugor kësaj kompanie i ka mundësuar zhvillimi në afrimin e shërbimeve të tyre e sidomos pas periudhës së tranzicionit në momentet kur filloj procesi i ngritjes së ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme. Përveç kësaj kompania “KE-LUANI” SH.P.K. krahas kërkesave në treg vlerën e saj e mundësoj qasje dhe lidhja e mirë në komunikacionin rrugor për qasje të shpejtë në tregje.

3.4 Kushtet klimatike

Klima e rajonit të Pejës sipas pozitës së saj gjeografike, lartësisë mbi detare dhe sipas hulumtimeve meteorologjike siç janë: reshjet dhe temperaturat mesatare mujore dhe vjetore, i ka dy zona klimatike, klimatologet qysh para Luftës së Dytë Botërore kishin konstatuar se në juglindje të Pejës takohen klima e ngrohtë mesdhetare dhe ajo e ftohtë kontinentale.

Sa i përket reshjeve dhe temperaturave, Pranvera dhe Vjeshta karakterizohen përafërsisht me klimë të njëjtë. Të reshurat janë të formës riguese ose me karakter lokal. Shuma e përgjithshme e reshjeve sillet nga 670 mm deri në 820 mm. Lagështia mesatare vjetore është 55,58 %.

3.4.1 Temperatura mesatare mujore

Temperatura mesatare sillet prej 10,5°C gjer në 11,5°C e si mesatare e këtyre merret temperatura prej 11,0°C. Temperaturat më të larta janë në muajin qershor 35,6°C, ndërsa në korrik

32,4°C dhe në gusht 31,1°C. Temperaturat më të ulta janë në muajin dhjetor, janar dhe shkurt. Temperaturat maksimale mesatare vjetore janë 22,5°C, ndërsa temperaturat mesatare minimale sillen prej -2.5°C. Temperatura ekstreme me e ulet e regjistruar ne Peje është -17 °C.

Amplituda mesatare vjetore është 25 °C. Lëkundjet termike prej vitit në vitë janë mjaft të theksuara. Vlerat ekstreme pozitive të temperaturave në Kosovë lëvizin në mes +37 dhe 39 °C, ndërsa vlerat ekstreme negative në mes -17 °C dhe 32,4 °C. Kështu vlerat ekstreme termike në Pejë, arrijnë deri në 49.4 °C.Me rritjen e lartë sis mbidetare temperatura e ajrit bie. Në viset e larta malore temperatura mesatare maksimale në gusht është rreth 22 °C, kurse temperatura mesatare minimale në janar është -8.0 °C. Kështu në pjesët malore amplitudat vjetore termike janë më të vogla dhe arrijnë rreth 14 °C. Tabela 1. Paraqitja tabelore e disa parametrave klimatik të këtij lokali.

3.4.2 Erërat

Erërat me drejtimet e lëvizjes dhe shpejtësinë e tyre janë faktor i rëndësishëm në formimin e kushteve të jetës, por edhe në përcaktimin e ndikimeve mjedisore. Lokacioni i fabrikës karakterizohet kryesisht me erëra nga drejtimet siç janë e veriut (12 %), veri-lindja (30), dhe perëndimi (24 %), ndërsa më së paku fryjnë erëra e lindjes (11 %), jugut (6 %) dhe jug-lindja (2 %). Shpejtësia mesatare e erërave në Pejë është 1.3 m/s. Pozita gjeografike e rrethuar me Bjeshkët e Nemuna e mbron komunën nga erërat e intensitet të lartë.

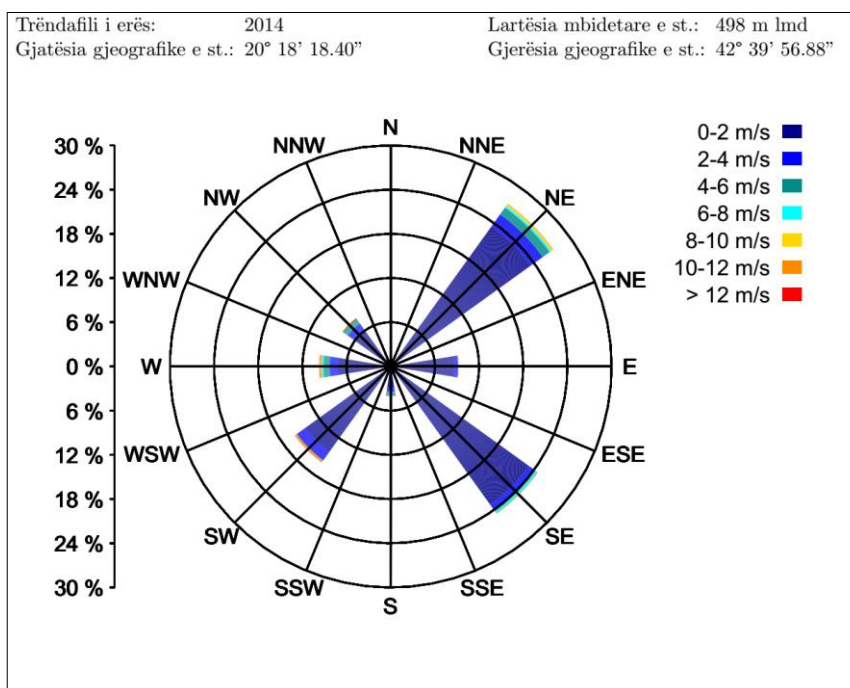

Figura 5. Po ashtu është paraqitur edhe trëndafili i erës për rejonin dhe qytetin e Pejës:

3.5 Natyra dhe biodiversiteti

Biodiversiteti - Komuna e Pejës, shquhet për shumëllojshmëri biologjike dhe të peizazhit. Zona e Bjeshkëve të Nemuna me relievin e thyer, burimet, ujëvarat dhe shpellat, strehon një shumëllojshmëri të habitateve dhe vegjetacionit, duke përfshirë specie endemike, sub-endemike dhe relikte të bimëve.

Krahas me pyjet e ahut dhe të lisit, Bjeshkët e Nemuna janë të pasura me pyje të gështenjës dhe pishave me karakter relikto dhe endemik - munika (*Pinus Leucodermis*), molika (*Pinus Peuce*), pisha e bardhë dhe e zezë (*Pinus silvestris et nigra*), etj. Në Majen e Rusolisë rritet bima luleylli (*Lentopodium alpinum*), kurse në Gubavc forzitia (*Forsytia europea*).

Edhe fauna është jashtëzakonisht e pasur e përfaqësuar nga: rrëqebulli (*Lynx lynx*), ariu i murrmë (*Ursus arctos*), kaprolli (*Capreolus capreolus*), dhia e egër (*Rupicapra rupicapra*), shqiponja e maleve (*Aquila chrysaetos*), fajkoi thonj bardhë (*Falco naummani*), pulegra (*Tetrao urogallus*), etj. Lumenjtë janë të pasur me peshq veçanërisht me troftë. Gjithashtu janë prezentë edhe shumë lloje të ujëtokësorëve, reptilëve dhe zvarranikëve. Dallohen breshka e pyllit dhe e kënetave, bretkosat, hardhucat dhe gjarpërinjtë. Në Bjeshkët e Nemuna jetojnë edhe 129 lloje fluturash nga rendi Lepidoptera që e bëjnë rajonin ndër më të pasurit në Evropë për çka është identifikuar edhe si PBA (Primary Butterfly Area). Për shkak të pasurisë së madhe me shpendë, si dhe kalimit të rrugëve migratore nëpër zonë, Bjeshkët e Nemuna janë konstatuar edhe si IBA rajone (IBA- Important Bird Areas).

Bazuar nga të dhënat e Agjencisë për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës (AKMM) respektivisht sipas Institutit të Kosovës për Mbrojtjen e Natyrës (IKMN), PZHK-Peje 2019, por edhe sipas observimeve në terren, në afërsi të lokacionit ku gjenden impiantet e cekura, nuk ka zona të mbrojtura. (AMMK-IKMN 2008, 2010).

3.6 Flora dhe vegjetacioni

Sipërfaqet bujqësore, si sipërfaqet të rëndësishme ekonomike paraqesin bazën të rëndësishme natyrore për Komunën e Pejës. Kushtet të volitshme klimatike, sidomos numri i madh i ditëve me diell gjatë sezonit veror si dhe ujët me anë të pipave për kulturat lavëtarë (speca, domate, patate, bostan, qepë etj.) si dhe kultivimi i pemëve. Sipërfaqet bujqësore përfshijnë një sipërfaqe prej 19.998 ha dhe sipërfaqet janë të mbjella me këto kultura: gruri, elbi, tërshëra, misri, etj.

Sipërfaqet më pjellore janë rrafshinat e Anadrinis duke filluar prej Novoselës, Nabergjan, Gorazhdec, Ramune etj. Në këto toka më së shumti kultivohen perimet dhe pemët ndërsa në pjesët tjera në sasi më të vogël kultivohen edhe hardhia e rrushit (vreshtat). Nga pemët të ndryshme me se shumti kultivohen këto produkte: molla dardha, kumbulla, pjeshka, arra, kajsia etj. Ndërsa nga perimet që kultivohen me se shumti janë: speca, domate, patate, bostan, qepë, shalqin, pjepër etj.

Livadhet përfshijnë një sipërfaqe të konsiderueshme të komune të Pejës, ndërsa kullosat në këtë komunë zënë një hapësirë edhe më të madhe se livadhet. Këto sipërfaqe kanë ndikim në zhvillimin dhe mbajtjen e ekuilibrit të ekosistemit. Sipërfaqet të përgjithshme të përfshira me pyje janë 55-60 % e sipërfaqes së territorit të Pejës. Pyjet janë të ulëta dhe gjatë luftës dhe pas luftës janë

dëmtuar sipërfaqe të mëdha të pyjeve nga individët e pandërgjegjshëm. Sipërfaqet e pyjeve përbëhen nga bungu, qarri, ahu, dushk, por ka edhe shkozë dhe frashër të zi. Ka sipërfaqe të tokave të zhveshura e në të ardhmen duhet ti kushtohet kujdes në pyllëzimin e sipërfaqeve të zhveshura të komunës.

Me këto masa do të forcohet funksionimi i pyjeve në procesin e mbrojtjes së mjedisit (ambientit), në stabilitetin për formimin e kushteve klimatike që do të mundëson për rekreacion. Funksioni i pyjeve është mjaftë me rëndësi për mbajtjen e ekuilibrit biologjik-ekologjik të këtij territori.

Ndërsa sa i prekte operimi të impiantit në lokacionin e cekur, nuk do të ketë çrregullime të shumta në flore dhe biodiversitet dhe nuk do të ketë efekte negative në cilësinë e ajrit dhe ambientit për rreth nëse merren të gjitha masat e parapara si pas ligjeve të Rep. Kosovës.

3.7 Fauna

Për gjatë komunës së Pejës rrjedh shumë lumenj si, Drini Bardhë, lumëbardhi i Pejës dhe shumë ujë rrjedha dhe proçkat të cilët derdhen në këta lumenj që ka rëndësi të madhe ekonomike dhe në të gjenden numri i madh i llojeve të peshqve. Në Drinin e Bardhë ka më së shumti bërcak mustak, rapuli, marule, krap, ngjalë dhe trofta e cila lajmërohet kohë pas kohe. Përafërsisht llojet e njëjtë të peshqve ndodhen edhe në lumenjtë tjerë të komunës së Pejës.

Përpos peshqve ka edhe bretkosa, gaforre dhe gjarpinj të ujit. Ndërsa në ekonominë familjare kultivohen gjedhet, kuaj, dele, dhi, derra si dhe shpezë.

Në territorin e komunës janë prezentë edhe shtazët e egra si që janë : arinjtë, rrëqebulli, kaprolli, dhelpra, ujq, lepuj, derri i egër me numër të madh dhe që tani edhe bënë dëmet të mëdha në kulturat bujqësore e që tani nuk lejohet gjuetia.

Shpezë në territorin e komunës së Pejës, që janë më të njohura janë këto: thëllëza, sorra, harabeli, pata e egër, korbi, bylbylat, pëllumbat, kumria (Gugutka), skifteri (gjeraqina), shqiponja, pulat e egra dhe lejleku gjatë stinës verore e posaçërisht përgjatë rrjedhjes së lumit Drini Bardhë.

Gjendja e tanishme e ekuilibrit biologjik-ekologjik të komunës së Pejës ka kushtet të përshtatshme për zhvillimin e saj i cili do të ishte në rritjen e sipërfaqeve me pyje të llojeve të ndryshme të drunjtë, rruajtjen e gjendjes ekzistuese të peshqve dhe begatimi i tyre, kjo vlen edhe për llojet të ndryshme të shpezëve dhe egërsirave të cilat i ka ky territor.

Sipas gjendjes faktike në terren zona ku është duke operuar kjo veprimtari e lartë cekura nuk ka ndikim në faunë dhe ndikime tjera që do të ishin në dëm të gjithë atyre gjallesave që jetojnë në at zonë.

3.8 Peizazhi

Peizazhi, paraqet një nga veçoritë e rëndësishme të cilat duhet trajtuar në kuadër të vlerësimit të ndikimeve në mjedis. Edhe pse si definicion, paraqet një tërësi të elementeve

natyrore, me vlerë vizuale dhe relaksuese, qe d.m.th. në kuptimin e ndotjes dhe emisioneve nuk paraqet efekte direkt në shëndet, megjithatë kjo duhet trajtuar dhe vlerësuar me kujdes.

Siç është përshkruar më lartë, lokacioni ku është ndërtuar impiantet dhe ushtron veprimtarit e saj, është një lokacion ne periferi te qytetit te Pejës, dhe nuk parashihet qe do te sjellte ndonjë problem ne kuptimin e peizazhit pasi qe tani me zona është e mbushur me objekte nga dora e njeriut.

Prandaj, ky projekt nuk paraqet ndonjë kundërshtim, konflikt apo pa pranueshemëri në kuptimin peizazhi. Ne aspektin lokal mbizotërojnë format e rrafshëta te peizazhit, ndikimet e kësaj veprimtarie dhe aktiviteteve tjera te njeriut do te ndikojnë qe kjo zone te ketë peizazh te kombinuar nga objektet te ndryshme afariste dhe te vendbanimeve.

3.9 Karakteristikat hidrologjike

Bazuar në aspektin hidrogeologjik formacionet gjeologjike të cilat marrin pjesë në ndërtimin e terrenit përreth lokalitetit të cilat ndodhet ne K. Pejë, veçohen si:

- Kolektor hidrogeologjik dhe
- Izolator hidrogeologjik Kolektorët hidrogeologjik përfaqësohen nga:

Shtresat ranore ujëmbajtëse si dhe argjilore dhe ne pjesën nëntokësore me përbërje ranore. Këto formacione përbehen nga poret kapilare të porozitetit intergranular gjë që shërbejnë si kolektor të mirë të grumbullimit të ujërave të lirë nëntokësore.

Me natyre shkëmbinjtë ose dherat bien ne kontakt me ujin përmes reshjeve atmosferike apo rrjedhjeve ujore siç janë lumenjtë dhe ne shumë raste basenet ujore. Duke u vënë ne kontakt me ujin shkëmbinjtë ndryshojnë vetitë e tyre fizike e kimike duke zvogëluar vlerat e tyre. Nëse ne sipërfaqe te tokës takohen shtresa te përshkueshmërisë nga uji, siç janë rërat apo shkëmbinjtë me çarje uji depërton përmes çarjeve derisa te arrin një shtresë te papërshkueshme si p.sh. argjilat. Nëse sasia e reshjeve është e madhe shtresa e përshkueshme mund te ngopet e gjitha me ujë dhe uji te dale ne sipërfaqe duke formuar shpeshherë zona te kënetizuara. E nëse sasia e reshjeve është e vogël mund të ngopet me ujë vetëm një pjesë e shtresës se përshkueshme duke formuar ne sipërfaqen e sipërme një nivel uji qe quhet niveli i ujit nëntokësor ose pasqyra e nivelit te ujit nëntokësor. Pra uji nëntokësor është i lidhur me shkëmbinjtë ne disa mënyra nëse marrim kokrriza mineral rreth sajë është uji higroskopik i cili kërkojnë një force shumë te madhe për tu shkëputur prej saj.

Kokrriza minerale mund te këtë aftësi tërheqëse edhe për molekula te tjera apo për kationeve dhe anionenevete elementeve duke formuar kështu ujin membrana (cipor). Nëse shkëmbinjtë përmbajnë pore te rendit kapilar uji mund te ngritët për efekt te tensionit sipërfaqësor dhe te krijoje një shtrese uji kapilar mbi nivelin e ujit nëntokësor. Në praktike lartësia e ngritjes kapilare jepet:

$$h = c / \exp_{10\%}$$

Ku: c –karakterizon vetitë fizike të kokrrizave dhe lëngut (0.1 – 0.45)

e – tregues i porozitetit të rërës apo zhavorrit të shtresës ujëmbajtëse

d (10%) – diametri 10% I nxjerr nga kurba granulometrike.

Ne poret e dherave apo në çarjet e shkëmbinjve uji mund të lëvizë edhe lirisht, në këtë rast ai quhet uji i lirë. Ndërsa e gjithë sasia e ujit hidroskopik membranor apo kapilar quhet ujë i lidhur. Sasia e përgjithshme e ujit që ka shtresa ujëmbajtëse duke hequr ujin e lidhur na jep ujin e lirë. Gjithë shkëmbinjtë nga pikëpamja e ujë dhënies ndahen në dy grupe të mëdha:

1. Shkëmb me ujë dhënie të madhe dhe të përshkueshëm (janë rëra, zhavorre e shkëmbinjtë me çarje)
2. Shkëmb të papërshkueshëm (argjilat)

Varësisht nga përbërja e tokës kemi, shkëmbinjtë magmatike e metamorfike që konsiderohet shkëmbinjtë jo ujëmbajtës e që ndodhen në pjesët më të thella të tokës dhe shkëmbinjtë gëlqerorë rëra dhe zhavorri që janë shkëmbinjtë ujëmbajtës e që janë në pjesën e sipërme të tokës. Pjesa e sipërme strukturor e tokës nga pikëpamja ujëmbajtës së ujit ndahet në dy zona:

- Zona ajrimit dhe
- Zona e ngopur.

❖ **Zona e Ajrimit ku dallojnë:**

- ✓ Ujëra të lidhur me bateri bimore,
- ✓ Ujëra kalimtare që lëvizin nga sipërfaqja e tokës drejt zonës së ngopur dhe
- ✓ Ujërat e sipërme që takohen brenda zonës së ajrimit, kur gjejmë shtresa të

papërshkueshme si argjilat, në kohë reshjesh të shumta, ato mund të shërbejnë për ushqimin e zonës së ngopur

❖ **Zona Ngopjes ku dallohen:**

- ujëra freatike,
- ujëra arteziane,
- ujëra karstike dhe
- ujërat e çarjeve.

Rëndësi të madhe ekonomike kanë burimet të cilat shtrihen në shpatet e luginave dhe shtratit të lumit, pastaj burimet të cilat paraqiten në kodrat terciare të neogjenit. Kërkime hidrografike tregojnë se më së shumti kanë burimet karstike periodike dhe të përhershme. Burimet e këtilla gjenden në jug-perëndim, veriut dhe ljug-lindje, në fshatrat rrëzë maleve dhe bjeshkëve. Për hir të kësaj janë formuar edhe vendbanimet kryesisht rreth këtyre burimeve.

Lumi Drini i Bardhë edhe buron në komunën e Pejës, së bashku me lumëbardhin e Pejës dhe të gjitha përroskat dhe lumenjtë e këtij territori derdhen në të, pra Drini i Bardhë është një

kolektor i ujërave të këtij territori dhe komplet rrafshit të Dukagjinit. Nëpër komunën e Pejës, ky lum rrjedhë me një gjatësi prej rreth 20 km.

Sidoqoftë, në këtë lokacion, kualiteti i ujërave mund të jetë i ndikuar nga ujërat e zeza të amvisërive, si dhe nga përdorimi i plehrave si dhe pesticideve në tokat bujqësore përreth.

Duhet theksuar që lumëbardhi i Pejës gjendet në këtë zonë dhe ka një distancë mbi 600m nga lokacioni i kompanisë.

3.10 Asetet e trashëgimisë kulturore, natyrore dhe turistike

3.10.1 Asetet e Trashëgimisë Kulturore

Rrethanat historike në territorin e Pejës kanë lënë një trashëgimi të pasur kulturore me vlera materiale dhe shpirtërore. Përmes saj mund të përcillet vazhdimësia e zhvillimit të kulturës dhe qytetërimeve të këtij rajoni, në të cilën të gjitha brezat kanë gjurmët e tyre të dallueshme, që nga mijëvjeçari i shtatë para Krishtit, deri në fillim të shek. XX.

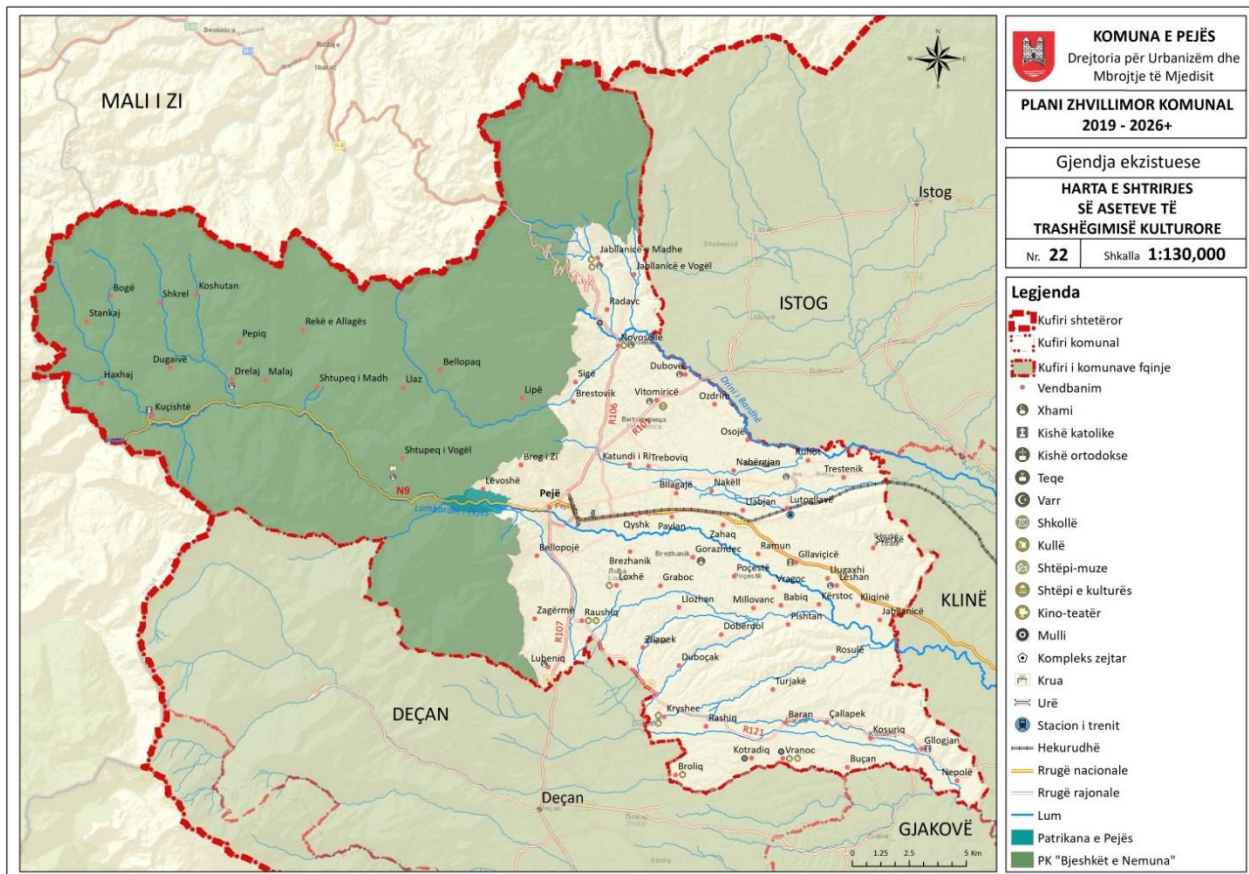

Figura 6. Asetet e trashëgimisë kulturore.

Sipas ligjit Nr. 02/L-88, Trashëgimia Kulturore e përhershme dhe e përkohshme nga MKRS kategorizohet si: Trashëgimi arkitektural (Monument/ansambli); arkeologjike (monument/ansambël dhe lokalitet arkeologjik/rezervat); trashëgimi të luajtshme; dhe trashëgimi shpirtërore. Tabela në vijim paraqet numrin e objekteve të trashëgimisë kulturore sipas kategorive, të cilat janë nën mbrojtje të MKRS-së.

Trashëgimia kulturore, sipas kategorive, 2018	
Trashëgimia arkitektuale	88
Trashëgimia arkeologjike	22
Pejzazhet kulturore	2
Objektet e luajtshme	1
Zonat e veçanta të mbrojtura	1
Trashëgimia shpirtërore	1
Gjithsej	115

Burimi: Lista e Trashëgimisë kulturore për mbrojtje të Përkohshme Nr.110/2018 dhe Lista e TK për mbrojtje të Përhershme Nr.69/2016

3.10.2 Trashëgimia arkitektuale

Si shihet edhe nga tabela, nga të gjitha kategoritë e trashëgimisë kulturore në Komunën e Pejës, ajo arkitektuale përfshin numrin më të madh të objekteve. Bazuar në informatat nga Qendra Rajonale e Trashëgimisë Kulturore (QRTK) në Pejë, prej 88 objekteve të përfshira në listën e përkohshme, 63 prej

tyre janë në gjendje të mirë, 19 në gjendje mesatare, 5 të dëmtuar dhe 1 fare nuk ekziston. Kjo na bën kuptojmë që pjesa dërmuese nga kjo listë nuk kërkon ndonjë intervenim serioz, ndërsa për pjesën tjetër duhet të ndërmerren masa konform ligjeve dhe praktikave të mirëfillta të konservimit.

Në monumentet me vlera arkitekturore dhe historike të cilat shtrihen në kohë që nga shek. XIV deri në gjysmën e dytë të shek. XX, pasqyrohet ndikimi i arkitekturës bizantine, sllave, otomane, por edhe asaj nga periudha e socializmit, duke zhvilluar kështu një trashëgimi kulturore specifike të Pejës. Objektet janë të karakterit të ndryshëm si: objekte kulti (kisha, xhami, varreza etj.), shtëpi të arkitekturës qytetare, shtëpi tradicionale Shqiptare – kulla, mullinjtë, etj.

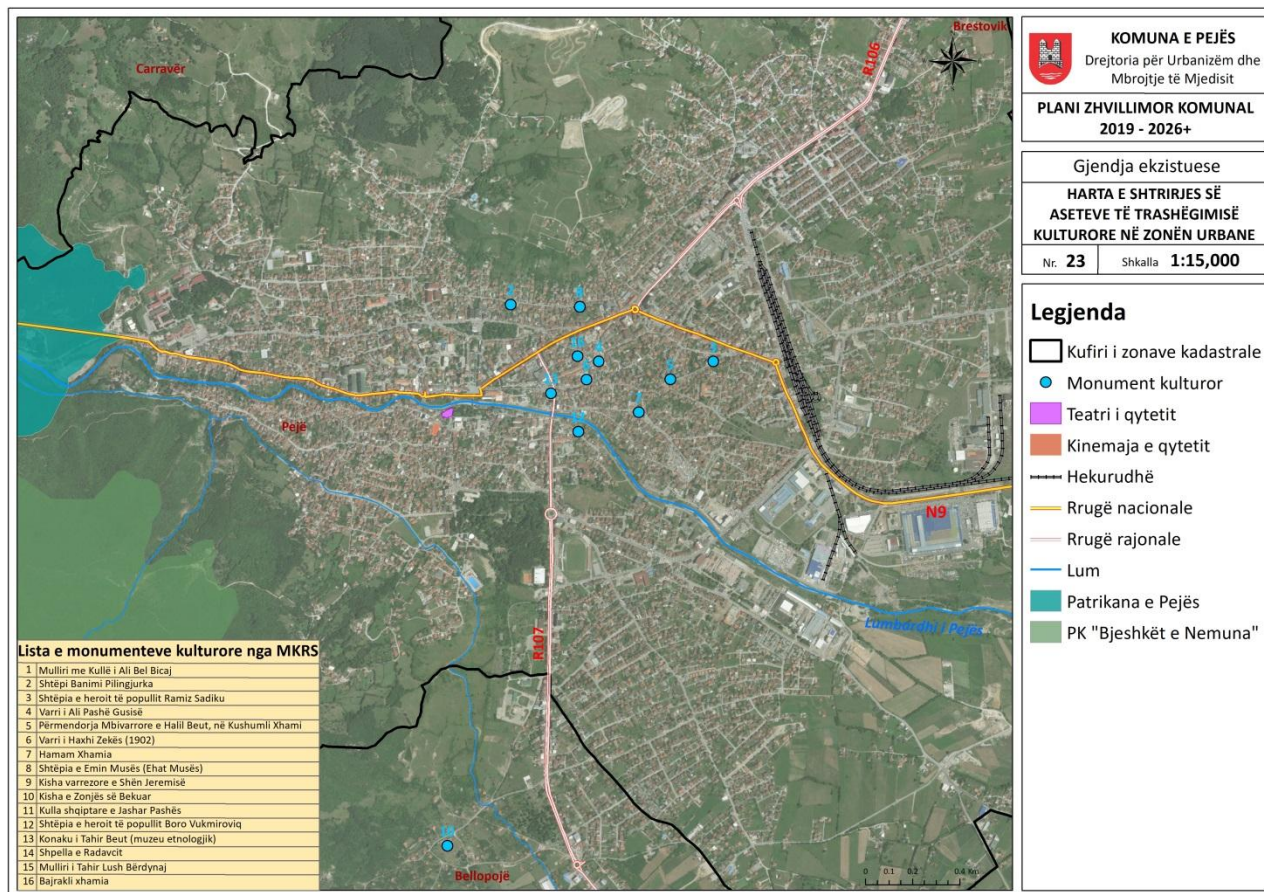

Figura 7. Objektet e trashëgimisë kulturore në zonën urban.

Edhe pse të gjitha objektet e listës për mbrojtje të përkohshme kanë vlera të dallueshme, megjithatë në mesin e tyre janë disa që me atraktivitetin që posedojnë mund të jenë pikë referimi në agjenda turistike. Në mesin e këtyre objekteve mund të veçohen:

Patrikana e Pejës - është një monument i trashëgimisë kulturore nga Lista e Trashëgimisë Kulturore nën Mbrojtje të Përhershme e Republikës së Kosovës, i klasifikuar edhe si zonë e veçantë në bazë të Ligjit për Zona të Veçanta të Mbrojtura (nr.03/L-039). Klasifikohet në kategorinë e Trashëgimisë arkitekturore/Monument Ansambël dhe gjendet jo larg qytetit të Pejës, përgjatë rrugës, mu në hyrje të grykës së Rugovës. Në manastir ndodhen 4 kisha të ndërtuara përkaj njëra-tjetrës. Kisha më e vjetër e Apostujve të Shenjtë, u ngrit në dekadën e tretë të shekullit të XIII. Në fillim të shekullit XIV në një periudhë prej dhjetë vitesh, u ndërtuan 3 kisha të reja në të dy anët e kishës së vjetër dhe një narteks monumental në frontin e tyre, kështu që sot përbëjnë një ndërtesë unike. Objektet e Patrikanës gjenden jashtë PK "Bjeshkët e Nemuna", por si zonë e veçantë e mbrojtur Patrikana është pjesë e territorit të parkut. Ky ansambël me vlera të rralla është shpallur nga UNESCO, si vend i trashëgimisë botërore dhe ka potencial të jashtëzakonshëm të tërheq vëmendjen e turistëve të huaj.

Kisha varrezave e Shën Jeremisë - Gjendet në fshatin Gorazhdevc, e ndërtuar në shek. XVI. Kisha i takon tipit të trarit, e ndërtuar nga druri i bungut, dhe gjendet në mes të varrezave të fshatit afër dy lisave të mëdhenj të bungut.

Tërësia urbanistike "Çarshia e Vjetër" - ishte qendra ekonomike e qytetit, si dhe pjesa më e vjetër (përmendja më e hershme sipas disa burimeve është rreth shekullit të XIV) ku ishte prezent prodhimi zejtar dhe shitja e mallrave bujqësore. Çarshia përbëhet prej 4 njësive themelore si pjesë integrale e sistemit tërësor urbanistik: Çarshia e madhe, Çarshia e gjatë, Çarshia e vogël-Okoli, Çarshia e shatërvanit. Përveç këtyre njësive aty bënin pjesë edhe Lamat - sheshet e hapura, që emëroheshin sipas mallit që tregtohej në ditët e caktuara. Çarshia e Vjetër ndodhet në qendër të qytetit, afër lumit, midis zonave paralele të banimit. Ndërtesat kanë kryesisht arkitekturë osmane, shumica e të cilave sot shërbejnë si dyqane.

Bajrakli Xhamia - gjendet në bërthamën e Çarshisë së vjetër në Pejë, ku më parë ishte tregu i hapur. U ndërtua në dekadën e shtatë të shek. XV dhe karakterizohet për plastikën, skulpturën e imët dhe profilizime të portalit kryesor dhe dritareve, dhe pikturave murale në enterier. Në oborrin e xhamisë janë edhe varrezat e personaliteteve të njohura të qytetit, varri i Haxhi Zekës dhe Ali Pashë Gucisë. Xhamia u dogj nga forcat serbe gjatë luftës së viteve 1998-

1999. Pas lufte u bë restaurimi i xhamisë në elemente arkitektonike po ashtu edhe në ato të pikturës e skulpturës.

Gjatë shekujve XII-XIX janë ndërtuar një numër i madhë i kullave të cilat hasen edhe sot e kësaj dite dhe radhiten në listën e përkohshme të mbrojtjes nga MKRS. Mund të veçohen Kulla e Jashar Pashës (shek XIX), Kulla e Sahatit e Broqëve (Puhovcit) e ndërtuar me 1871, Kulla qytetare e Gockajve (shek XIX), Kulla e Sheremetit, Kulla shqiptare e qytetit nga Konaku i Kahreman Agës (shek.XVIII), Kulla e Zenel Beut (shek.XIX), Kulla e Zhuj Selmanit, Kulla e Haxhi Zekës në fshatin Leshan etj. Shtëpitë qytetare në Pejë kanë arkitekturë tradicionale të Kosovës ku dominon stili oriental. Karakteristikë e tyre është fasada me ritëm të hapjeve me traje horizontale nga druri rreth dritareve, dritaret të ndara me module, dominim i strehës, teknika e ndërtimit dhe materialet e përdorura.shembuj karakteristikë të këtyre shtëpive janë:

Konaku i Tahir Beut - i ndërtuar në vitin 1800, në qendër të pjesës së vjetër të qytetit (ndërmjet objektit të komunës dhe postës), prej nga në vitin 1960 u bart në Sheshin “Haxhi Zeka”, ku u konservua dhe aktualisht shfrytëzohet si muze etnografik. Kjo shtëpi, në përbërjen e saj arkitektonike dhe funksionale të strukturës hapësinore-kompozicionale, përkon me tipare të shumë shtëpive mesjetare të Pejës. Konakun e Tahir Beut e karakterizon kurora e kulmit e punuar nga druri, dritaret harmonike dhe divahanja e sipërme, të cilat përfaqësojnë një kreacion klasik me interes të lartë, me vlera të larta të ndërtimit dhe me një vlerë të lartë arkitektonike. Është ndër ekzemplet më të bukur të shtëpive të vjetra qytetare të tipit asimetrik ku akoma ruhen mirë dollapet e murit, tavani i punuar nga drurit, dyert dhe dritaret, si dhe dyshemeja prej dërrasave.

Kulla e Zenel Beut - është ndërtuar në gjysmën e dytë të shekullit XIX dhe kishte funksionin e odës së miqve. Kulla i takon tipit të kullave me dyshekllek nga guri që projektohet jashtë nga këndi dhe me qasje për katet e epërme nga brenda. Është në kuadrin e kompleksit të Zenel Beut në Pejë, pjesë e të cilit dikur ishte edhe konaku, i cili ishte në brendësi të oborrit. Sot konaku nuk ekziston ndërsa kulla është restauruar nga pronari pas djegies dhe granatimit nga forcat serbe në vitin 1999. Restaurimi është bërë nga pronari dhe tani kulla shfrytëzohet për banim, ndërsa elementet konstruktive të përdhësës e cila është shndërruar në lokal janë ndryshuar për t’iu përshtatur funksionit të ri.

Trashëgimia arkeologjike - si kategori me rëndësi e trashëgimisë kulturore, për të cilën zbulimet në territorin e Pejës tregojnë se në këtë hapësirë është i pranishëm procesi i organizuar

i jetës urbane qysh në kohërat më të lashta. Si pasojë e mungesës së gjurmimeve arkeologjike ende nuk ka dëshmi të qarta nga epoka e gurit dhe ajo e metalit. Gjurmë potenciale të epokës së paleolitit dhe të mezolitit, periudha këto ende të pa zbuluara deri më tani në Kosovë, duhet kërkuar në të ardhmen në shpellën e Demës, shpellën e Zezë, shpellën e Kallabës, shpellën e Kërshit të Kuq të rrethinës së qytetit të Pejës, sikurse në një varg shpellash në trevën e Rugovës dhe në dy shpella të fshatit Lipë.

Periudha e Mbretërisë Dardane është evidencuar në fshatrat Vranoc (vendbanimi i qytetit i fortifikuar dhe i rrethuar me mure, I cili ndodhet në kodrën e Vranocit, pranë xhamisë së fshatit) dhe Qallapek ku është gjetur thesari i monedhave të argjendit të qytetit të Apolonisë nga shek. I para Krishtit.

Periudha antike (shek. I – VI pas Krishtit) lidhet më rënien e dardanëve nën sundimin romak dhe është evidentuar nga gjetjet rastësore dhe nga gjurmimet arkeologjike në një varg qendrash të komunës së Pejës. Veçohet qyteti i Fushës së Pejës (I identifikuar si Siparunt) i cili shtrihet në të dyja anët e lumit Lumbardh me qendër në ish Fabrikën e Baterive Industriale. Qyteti i antikitetit përfshin sipërfaqe prej afro 100 hektarësh.

Periudhës së antikitetit i takojnë edhe gërmadhat e kështjellave imponante në fshatrat Lipë, Radac, Jablanicë e Madhe etj. Kështjellat ngjiteshinë mbi kodra më pozitive të mirë strategjike pranë terases së rrugës antike, e cila lidhte Rrafshin e Dukagjinit me bregdetin Adriatik.

Në mesjetën e hershme, formohet kultura mesjetare shqiptare apo kultura arbërore e shekujve VII – XI, e cila më së qarti e shquhet nga varrezat dhe gjurmët e kishave në 11 fshatra të trevës së Rugovës, 6 kisha në fshatin Levoshë, nga 1 apo disa gjurmë të kishave në fshatrat Lipë, Ozdrim, Zahaq, Qyshk, Gorazhdec, Ruhot e gjetiu.

Sipas tabelës së mëposhtme janë 22 asete arkeologjike për të cilat nevojitet hulumtime shtesë për të përcaktuar vlerën adekuatë dhe territorin e shtrirjes së tyre. Duhet theksuar se kufiri i lokaliteteve që gjenden në listën e mbrojtjes së përkohshme nuk janë të përcaktuar, gjë që e pamundëson përcaktimin e perimetrit mbrojtës.

Tabela 2. Nënkatëgoria: Lokalitet arkeologjik/Rezervat Trashëgimia arkeologjike, Lista e trashëgimisë kulturore nën mbrojtje të përkohshme.

Nr	Emërtimi	Periudha	Vendi	Nr. Unik në databazë
1	Shpella e Murgjëve në Grykën e Rugovës	Mesjetë	Pejë	927
2	Gërmadhat e Hamamit të Vjetër në Pejë	Parahistori/Antikë/Mesjetë	Pejë	355
3	Lokaliteti arkeologjik “Qyteza”	Mesjetë	Pejë	948
4	Gërmadhat e kullave (Idvorc)	Mesjetë	Levoshë	2823
5	Gërmadhat e kishës së Shën Dhimitrit	Mesjetë	Levoshë	954

6	Gërmadhat e mureve mesjetare në Duarinje	Mesjetë	Levoshë	953
7	Varret e vjetra mbi livadhet e Savës	Mesjetë	Levoshë	955
8	Gërmadhat e mureve të Shën Markut	Mesjetë	Levoshë	957
9	Gërmadhat e Kishës së Shën Markut	Mesjetë	Levoshë	952
10	Gërmadhat e Kishës së Shën Nikollas	Mesjetë	Levoshë	364
11	Shpella e Radacit – Lokalitet Arkeologjik	Parahistori	Radac	824
12	Fortifikim I Antikitit të Vonë “Gjyteti”	Antikitit I Vonë	Radac	3240
13	Varret e Vjetra në Majën e Buçanit	Mesjetë	Buçan	2853
14	Lokalitet Arkeologjik në Kryshec	Romake	Kryshec	947
15	Lokaliteti Arkeologjik në Dobërdol	Parahistori, Mesjetë	Dobërdol	3676
16	Lokalitet arkeologjik “Tuma”	Mesjetë	Dobërdol	950
17	Tuma Ilire në Dobërdol (Kastrat)	Parahistori	Dobërdol	4194
18	Lokalitet arkeologjik në Vranoc	Parahistori, Mesjetë	Vranoc	3232
19	Vendbanimi Antik në “varosh” të fshatit Raushiq	Romake, Antikitit I Vonë	Raushiq	4194
20	Fortifikim I Antikitit të vonë “Gradina”	Antikitit I Vonë	Jabllanicë	3239
21	Kalaja e fshatit Lipë	Antikitit I Vonë, Mesjetë	Lipë	2772
22	Lokaliteti arkeologjik romak-Stanica	Romake, Antikitit I Vonë	Glllogjan	3232

Ne kuadër të kërkesave të Komunës së Pejës drejtuar Institutit Arkeologjik të Kosovës për rizonifikimin e Trashëgimisë Kulturore Arkeologjike të Qytetit të Pejës, është pranuar rekomandimi për zonat në vijim:

- dy (2) zona të mbrojtura – Horreumi dhe Sarsalltëku (të shenjëzuara me ngjyre të kuqe në hartën e mëposhtme).
- dy (2) zona me potencial arkeologjik (të shenjëzuara me ngjyrë të verdhë në hartën e mëposhtme), të cilat duhet të jenë pjesë të mbrojtura dhe të kontrolluara nga institucionet përgjegjëse (IAK & Komuna e Pejë) gjatë zhvillimit të metejmë urban të kësaj pjese të qytetit.

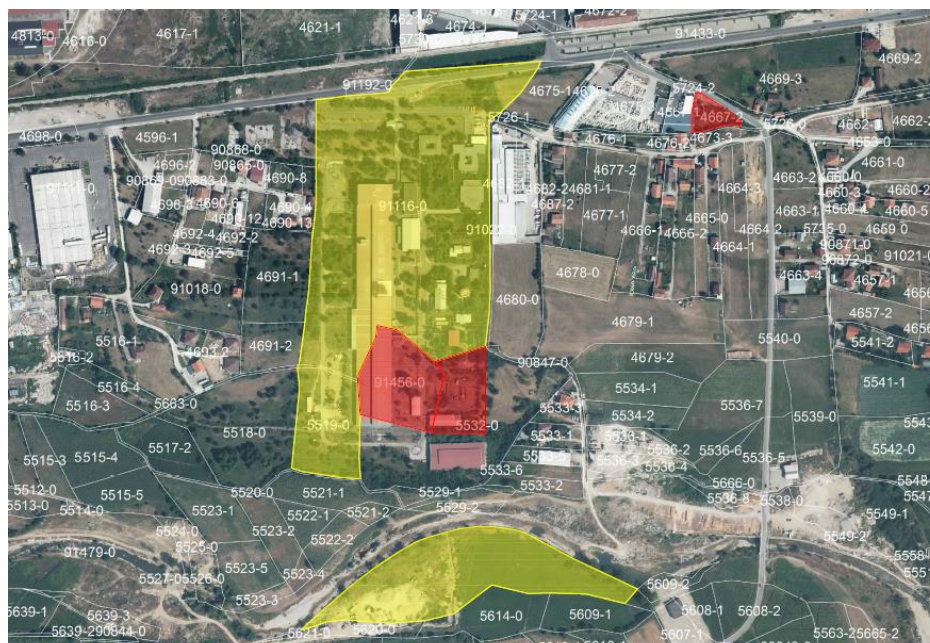

Figura 8. Lokaliteti arkeologjik “Qyteza”, Pejë. Numri Unik BTKK 948.

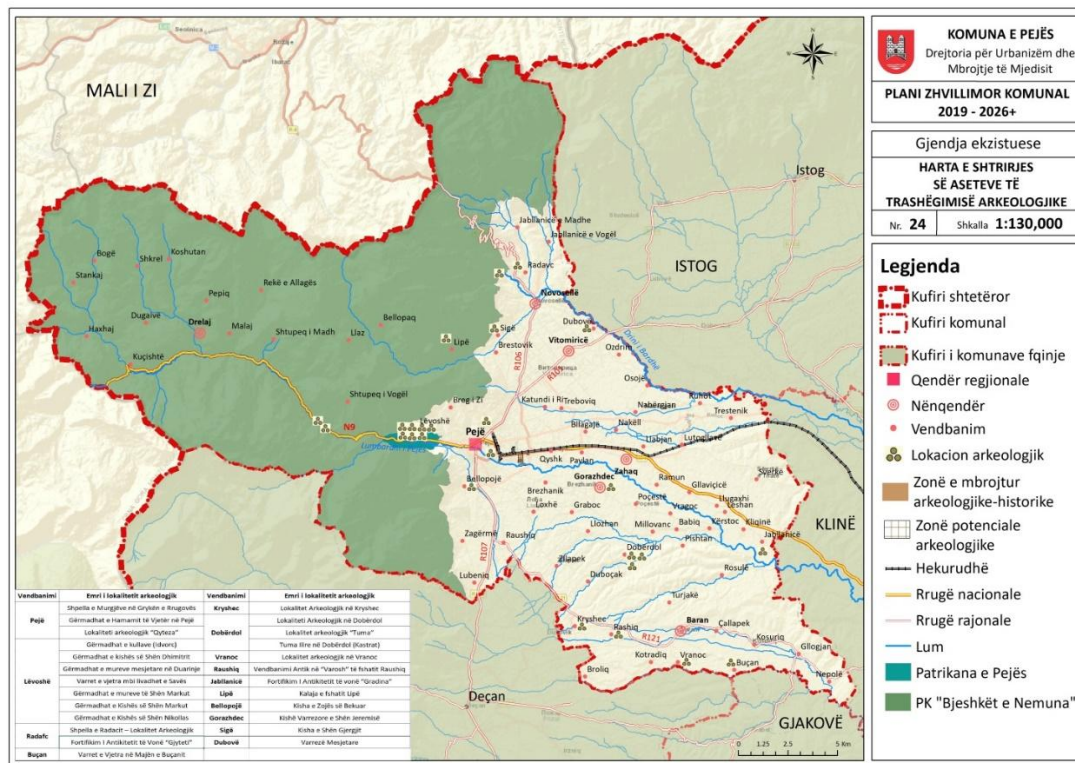

Figura 9. Asetet e trashëgimisë arkeologjike.

3.10.2 Asetet e Trashëgimisë Natyrore

Trashëgimia natyrore i referohet biodiversitetit duke përfshirë florën dhe faunën, ekosistemet dhe strukturat gjeologjike. Atraksionet që konsiderohen potencial për zhvillim të turizmit, zonat dhe monumentet natyrore të mbrojtura në Komunën e Pejës sipas kategorive, rëndësisë, vendit dhe sipërfaqes janë të paraqitura në tabelën nën në vazhdim.

Tabela 2. Zonat dhe monumentet natyrore të mbrojtura.

Emërtimi i Zonës/Objektit	Komuna	Sipërfaqja në ha	Viti i mbrojtjes	Kategoria në Kosovë	Kategoria në IUCN	Përshkrimi i vlerave
Rezervatet e Natyrës						
Gubavci	Pejë	38	1959	II	I	Rezervat bimor i llojit endemorelikt (Fosythia europeae)
Monumentet e Natyrës						
Burimi i Drinit të Bardhë me shpellën dhe ujëvarën në Radac	Pejë	90	1983		III	Monument natyrore me rëndësi gjeomorfologjike, hidrologjike dhe turistike
Gryka e Rugovës	Pejë	4.300	1985			Rëndësi gjeologjike, hidrologjike, pejsazhore, speleologjike, botanike
Mani Sham (Morus sp.)	Pejë		1957			Monument natyror me karakter botanik
Maja e zezë	Pejë	11.250	1977			Monument memorial i natyrës

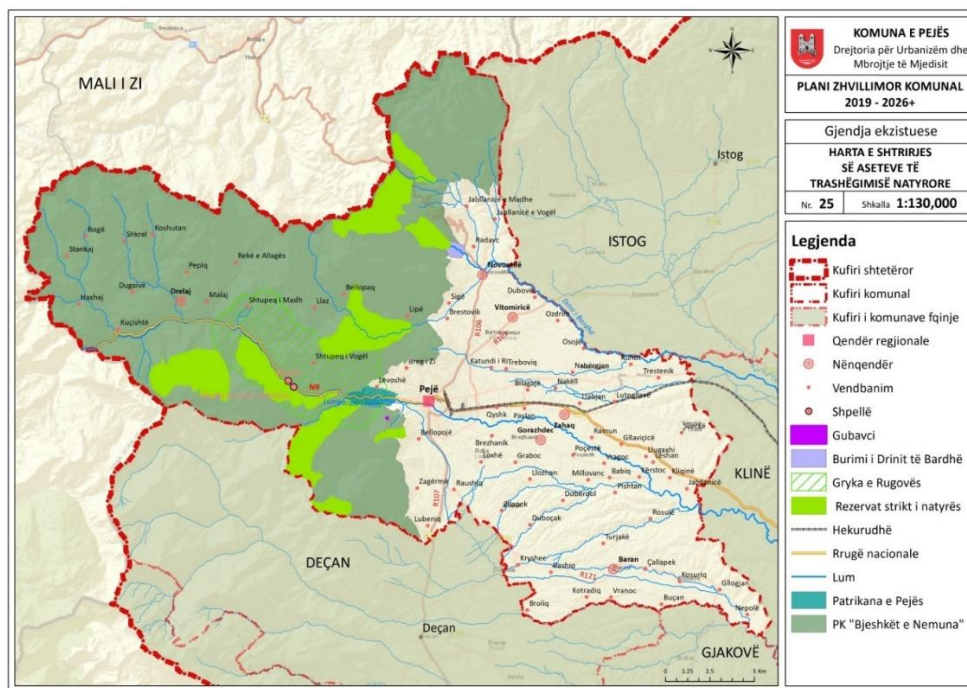

Figura 10. Asetet e trashëgimisë natyrore.

Gryka e Rugovës – si Monument Natyror është evidentuar në listën ndërkombëtare të zonave të mbrojtura, paraqet pjesën më piktoreske të Bjeshkëve të Nemuna dhe karakterizohet me shkëmbinj të lartë gëlqeror me numër të madh të shpellave si dhe me lloje bimore, reliktoke dhe endemorelike.

Drini i Bardhë – Burimi i Drinit të Bardhë është burimi më i fuqishëm i ujit në Kosovë dhe bashkë me Shpellën e Radavcit janë vënë nën mbrojtje në vitin 1983, si monumente natyrore me sipërfaqe prej 89.94 ha. Shpella dhe Burimi i Drinit të Bardhë gjenden afër fshatit Radavc, rreth 11 km larg qytetit të Pejës, pranë rrugës Pejë-Rozhajë. Këto dy bukuri të trashëgimisë natyrore gjenden në pjesën verilindore të vargmaleve të Bjeshkëve të Nemuna. Aktualisht, karakteristikë e veçantë janë ndërhyrjet që kryesisht janë realizuar në Burimin e Drinit të Bardhë rreth Ujëvarës, të cilat konsistojnë me ndërtimin e shtigjeve për vizitorë, shkallëve, vendosjen e kiosqeve, ndërhyrjet në rregullimin e rrjetit për nevojat e hidrocentralit dhe furnizimit të popullsisë me ujë të pijshëm, dhe mbishfrytëzimi i ujit nga ana e hidrocentralit i cili ndikon drejtpërdrejt në uljen drastike të sasisë së ujit në ujëvarë.

Gubavci – është rezervat strikt i natyrës që nga viti 1959, me sipërfaqe prej 38.24 ha, gjendet në pjesën perëndimore të Pejës, duke krijuar një pamje mjaft imponante rrëzë Koprivnikut.

Maja e Zezë – është monument memorial i natyrës me një sipërfaqe prej 112,50 ha, e përfshirë në listën e mbrojtjes që nga viti 1977. Është vend që vizitohet shpesh nga ana e turistëve për paraglajding dhe mund të konsiderohet si potencial për zhvillime të ardhshme.

4. MJEDISI DHE SIPËRFAQET ME RREZIKSHMËRI NGA NDOTJA NE KOMUNËN E PEJËS

4.1 Mjedisi

Gjendja e mjedisit në komunën e Pejës nuk është e mirë. Degradimi i tij është rezultat i ndërtimeve të pakontrolluara në zonat e mbrojtura të natyrës ashtu edhe jashtë tyre, infrastrukturës jo adekuate, shtimit të numrit të automjeteve dhe importimit të mjeteve motorike të vjetruara në Kosovë, importi i vajrave dhe derivateve të kualitetit të dobët (me sasi të lart të sulfurit), deponimi i joadekuat i tyre, ndotjes së ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore nga mungesa e trajtimit të ujërave të zeza, prerjes së pakontrolluar të pyjeve, akumulimit të plehrave urbane si pasojë e mos menaxhimit të mirë, mungesës së riciklimit dhe trajtimit të ujërave të zeza. Për më tepër, degradimi ndodhë edhe nga mihjet sipërfaqësore dhe eksploatimi i zhavorrit nga një numër i konsideruar i kompanive (1 gurëthyes, 20 separacione, 8 eksploatues dhe 7 fabrika të betonit). Gjithashtu edhe sektori i transportit është një ndër sektorët që ka ndikim mjaft negativ në gjendjen e mjedisit dhe në cilësinë e përbërësve të tij (ajrin, ujin dhe tokën). Ai po ashtu ndikon edhe në fragmentimin dhe degradimin e habitateve, ndryshimin e peizazhit, destinimin e shfrytëzimit të tokës dhe trashëgiminë kulturore. Kjo gjendje e kërcënon mjedisin duke shkaktuar ndotjen e ujit, ujërave nëntokësorë, ajrit dhe dheut dhe si pasojë shkakton dëmtim të resurseve natyror dhe humbje të tokës bujqësore.

4.1.1 Ndotja e ajrit

Pozita gjeografike e Pejës e shtrirë në luginën e Lumbardhit dhe e rrethuar me Bjeshkët e Nemuna larg shkaktarëve kryesor të ndotjes, konsiderohet të jetë ndër komunat më të pastra të Kosovës. Këtë e argumentojnë vit pas viti Raportet mbi Gjendjen e Mjedisit të hartuara nga AKMM (Agjensioni i Mbrojtjes së Mjedisit). Nga këto raporte të cilat paraqesin matjen e disa parametrave ndotës (SO_2 , NO_x , O_3 , CO , PM_{10} , $\text{PM}_{2.5}$) shihet se qyteti i Pejës ka vlera minimale të tyre ndërsa vetëm grimcat e pluhurit PM_{10} kanë rritje të herëpashershme duke kaluar vlerat e lejuare mesatare. Mirëpo këto matje paraqesin ndotjen vetëm në zone urbane përkatësisht në zonën ku ka qenë i vendosur stacioni matës që gjendet te Sh. fillore "Lidhja e Prizrenit i cili në mënyrë të vazhdueshme matë ndotjen. Kjo do të thotë që ndotja matet vetëm në sfondin urban e jo në tërë territorit të komunës. Andaj për tërë komunën nuk ka të dhëna mbi nivelin e ndotjes edhe pse komunikacioni gjithnjë në rritje, përdorimi në masë i automjeteve të vjetra, industria e lehtë, deponia e hapura të mbeturinave komunale (me metan dhe CO_2), përdorimi i

drurit për ngrohje, aktivitetet e ndërtimit, gurëthyesit e hapur për eksploatim, avullimi nga rrjeti i zbuluar i ujërave të zeza, mungesa e strukturave cilësore të rrugëve shkaktojnë ndotje të konsiderueshme të ajrit.

Duhet që Instituti për Mbrojtje të Natyrës vendos së paku në katër (4) pozicion aparaturë për matjen e cilësisë së ajrit

Tabela 3. Stacioni monitorues për cilësinë e ajrit.

Nr	Emërtimi i stacionit monitorues	Kodi i stac.	Lokacioni	Institucioni përgjegjës	Parametrat që maten	Tipi i zonës
1	Pejë	KS0305	Sh. fillore "Lidhja e Prizrenit"	IHMK	PM10, PM2.5, SO ₂ ,	Sfondi urban

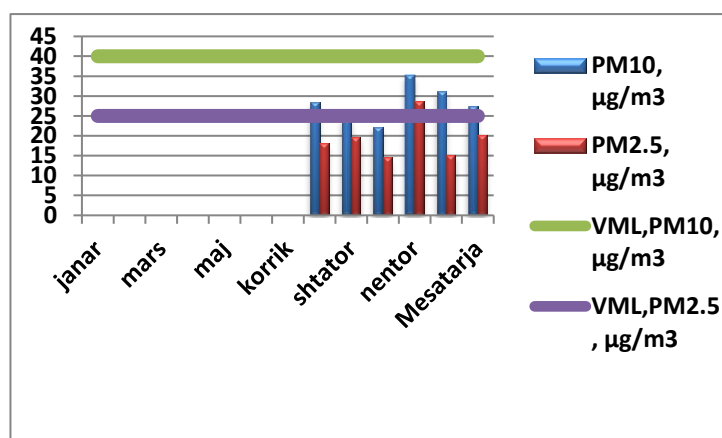

Figura 11. Grafiku 7 Vlerat mesatare të PM10&PM2.5 në Pejë

Grafiku në vijim paraqet vlerat mesatare të PM10 dhe PM2.5 përgjatë vitit 2016 ku shihet se ngritja e nivelit të këtyre parametrave varet nga ndryshimet klimatike.

Ligji për mbrojtjen e ajrit nga ndotja përcakton hartimin e Planeve Lokale të Veprimit për cilësi të ajrit të

integruar në kuadër Planit Lokal për

Veprim në Mjedis, mirëpo në kuadër të PLVM (2009 – 2015) nuk është i integruar PLV për cilësinë e ajrit.

4.1.2 Ndotja e ujit

Komuna e Pejës është një ndër komunat më të pasura me resurse ujore në Kosovë. Lumenjtë më të rëndësishëm janë Lumbardhi, Drini i Bardhë dhe Sushica si dhe për shkak të gjeomorfologjisë Peja është e pasur edhe me ujëra nëntokësore. Këta lumenj së bashku me disa degë të tyre krijojnë pellgun lumor të Drinit të Bardhë. Ky pellg ka sipërfaqe më të madhe se sa pellgjet e lumenjve të tjerë të vendit tonë. Në komunën e Pejës shkallën e ndotjes së ujërave sipërfaqësore përveç shkarkimit të ujërave të zeza e rrisin edhe më shumë hedhja e mbeturinave, shfrytëzimi i rërës dhe zhavorrit. Po ashtu, ndotja vjen edhe nga ujërat që bëjnë shpëlarjen e tokave bujqësore dhe përdorimi joadekuat i kemikateve në bujqësi. Ndërsa ndotja e ujërave nëntokësore kryesisht vjen nga deponitë e shumta ilegale.

Tabela 4. Sipërfaqet e degraduara sipas lumenjve.

Lumi	Sipërfaqja ha 2009	Sipërfaqja ha 2012
Drini i Bardhë	861.1	1011.75
Ibri	2.64	4.5
Morava e Binçës	4.29	4.79
Lumbardhi i Pejës	93.36	134.5
Ereniku	16.28	19.48
Desivojca	7.76	18.95
Total	1.004.77	1.219.23

Impianti për trajtimin e ujërave të zeza urbane nuk ekziston edhe pse ka kohë që komuna ka paralajmëruar fillimin e ndërtimit të tij. Monitorimi i gjendjes së ujërave (cilësinë - ndotjen dhe sasinë) e bënë IHMK/AKMM ndërsa monitorimin e cilësisë së ujit të pijshëm e bënë IKSHP, të dyja të bazuara në Ligji Nr.04/L-147 për Ujërat në Kosovë. Ndërsa, kompetente

për mbrojtjen e shtretërve, brigjeve të ujë rrjedhave, kanaleve, tuneleve dhe akumulimeve ujore, brenda zonave urbane është komuna.

4.1.3 Ndotja e tokës

Toka në komunën e Pejës është e ndotur përeth deponisë në Sverk dhe disa deponive ilegale. Situata përkeqësohet pas reshjeve, kur rrjedhja nga këto deponi shkakton ndotjen e tokës. Gjithashtu shfrytëzimi i pakontrolluar i pyjeve të cilat e kanë rolin mbrojtës, duke ndikuar në shkatërrimin e sipërfaqeve të tëra. Degradimi i mëtutjeshëm shkaktohet edhe nga mihjet sipërfaqësore nga një numër i konsideruar i gurëthyesve, si dhe kompanive për eksploatimin e zhavorrit me ç'rast humbet toka bujqësore. Rrezik tjetër permanent paraqesin vërshimet si pasojë e të reshurave, të cilat vërshojnë sipërfaqe të mëdha të tokës kualitative bujqësore të pambrojtur; shkaktojnë erozionin e sipërfaqes së tokave pyjore me bimësi të pakët, varfërimin e shtresës së humusit si dhe biodiversitetit.

Trendi i ndotjes dhe degradimit të tokës akoma është në rritje dhe si dukuri është më e theksuar përgjatë rrugëve kryesore lokale dhe regjionale. Përkundër miratimit të shumë ligjeve që e rregullojnë këtë fushë, Ligji për rregullimin e tokës (Nr. 04/L-040, 2012), Ligji për tokën bujqësore nr. 02/L-26 , rezultatet në parandalimin e degradimit mungojnë. Për më shumë edhe mungesa e monitorimit të vazhdueshëm rezulton me mungesë të të dhënave mbi nivelin e ndotjes, sipërfaqet e humbura të tokës bujqësore etj.

4.1.4 Ndotja nga zhurma

Burimet më të mëdha të ndotjes nga zhurma në Pejë vijnë nga trafiku dhe transporti rrugor, veprimtaritë e ndryshme të punës si aktivitetet e ndërtimit, gurëthyesit, pajisjet industriale. Komuna sipas Ligjit për mbrojtje nga zhurma Nr. 02/L-102 duhet të hartojë Planin e Veprimit dhe Hartën e zhurmës. Këto dokumente duhet të identifikojnë lokacionet që i

nënshtrohen zhurmës, ti prezantojnë në hartë dhe bëjnë propozimin e masave për parandalimin dhe zvogëlimin e ndotjes nga zhurma. Komuna e Pejës nuk i posedon këto dy dokumente.

4.2 Fatkeqësitë natyrore

Fatkeqësitë natyrore përbejnë një rrezik për jetën, pasurinë, ambientin dhe trashëgiminë kulturore të një vendi. Edhe komuna e Pejës nuk është e kursyer nga këto fenomene.

Ligji nr. 04/-L-027 për FNFT, UA 02/2012, dhe Dokumenti i Vlerësimit të Rrezikut nga FNFT i hartuar në bazë të Rregullores nr. 28/2012, janë bazë për komunat në menaxhimin e FN në territorin e tyre. Data baza e fundit me të dhëna historike "DesInventar Kosova" është krijuar në vitin 2015. Aty pasqyrohen rreziqet kryesore nga fatkeqësitë natyrore dhe fatkeqësi të tjera si: zjarret pyjore, vërshimet dhe ngjarjet meteorologjike në vend, të cilat patën si pasojë humbje jetësh dhe dëme të mëdha ekonomike. Edhe pse Peja nuk është nënshtruar këtyre fatkeqësive në masë të madhe si qytetet tjera të Kosovës, gjithsesi këto fenomene janë prezentë, dhe janë sinjal për komunën për të ndërmarrë masa parandaluese dhe për të evituar viktimat dhe dëmet potenciale. Mbrojtja e njerëzve dhe e pasurisë private dhe publike nga: zjarret, tërmetet, vërshimet rrëshqitjet e dheut, ortekët e borës, thatësira, shpërthimi i sëmundjeve infektive, shkatërrimet e digave dhe aksidentet e ndryshme ekologjike janë të përfshirë me treguesin e mbrojtjes së qytetarëve dhe pasurisë së tyre nga fatkeqësitë për Komunën e Pejës. Shkalla e arritjes së rezultatit për komunën e Pejës është pasqyruar në tabelën vijuese.

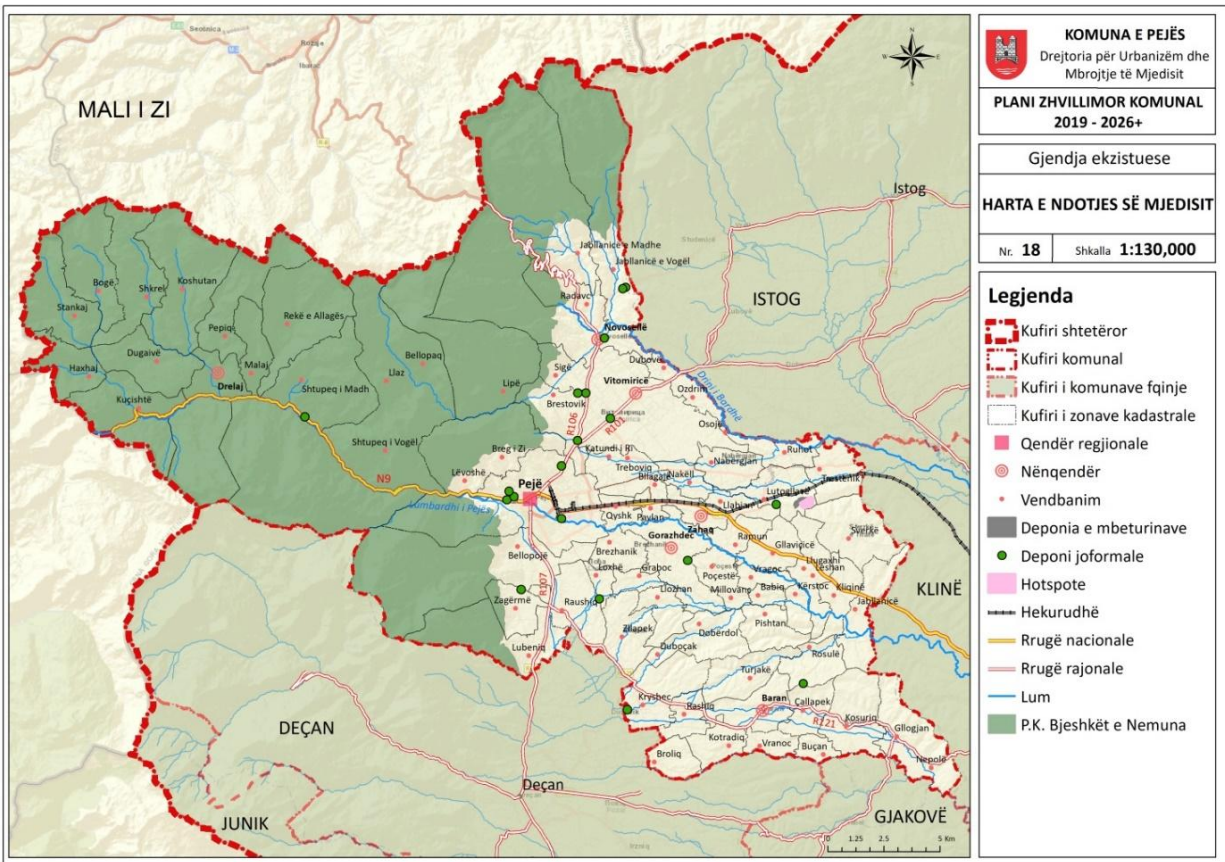

Figura 12. Ndotja e mjedisit në komunën e Pejës.

4.2.1 Erozioni

Erozioni është një fenomen që rrezikon tokën dhe ka të bëjë me gërryerjen, zhvendosjen dhe transportimin e lëndëve të ngurta ose materialit tokësor, kryesisht nën forcën e veprimit të ujit, akullit, erës dhe aktivitetit human. Efekti shkatërrues i tij është rezultat i faktorëve klimatik natyror, kryesisht i ndikuar nga sasia, lloji, intensiteti dhe kohëzgjatja e reshjeve, lloji dhe shkalla e mbulueshmërisë së tokës, pjerrtësia e terrenit dhe përbërja pedologjike si dhe nga faktori njeri (prerja ilegale e pyjeve, nxjerrja e zhavorrit, mbi kullotja, veprat ndërtimore pa kriter si dhe politika e administrimit të ujërave (kanalizimet, veprat hidrike, pritë etj.).

Tabela 6. Erozioni në komunën e Pejës sipas kategorive.

Erozioni sipas kategorive	Sip km ²	%
Zonë pa erozion	41.4	6.9
Erozion shumë i dobët	110.2	18.3
Erozion i dobët	6.8	1.1
Erozion i mesëm	147.5	24.5
Erozion i fortë	237.7	39.4
Erozion shumë i fortë	59.4	9.9
Total:	603	100

Dëmet e shkaktuara prej tij ndjehen jo vetëm në bujqësi, pylltari por dhe në fusha të tjera të ekonomisë, sikurse urbanistikë, transport, ndërtim dhe energjetikë.

Kjo dukuri është prezentë pothuaj në tërë territorin e komunës në forma dhe intensitet

të ndryshëm. Zonat më të rrezikuara nga erozioni janë në: Radac, Dugaivë, Shtupeq i vogël, Kuçishtë etj.

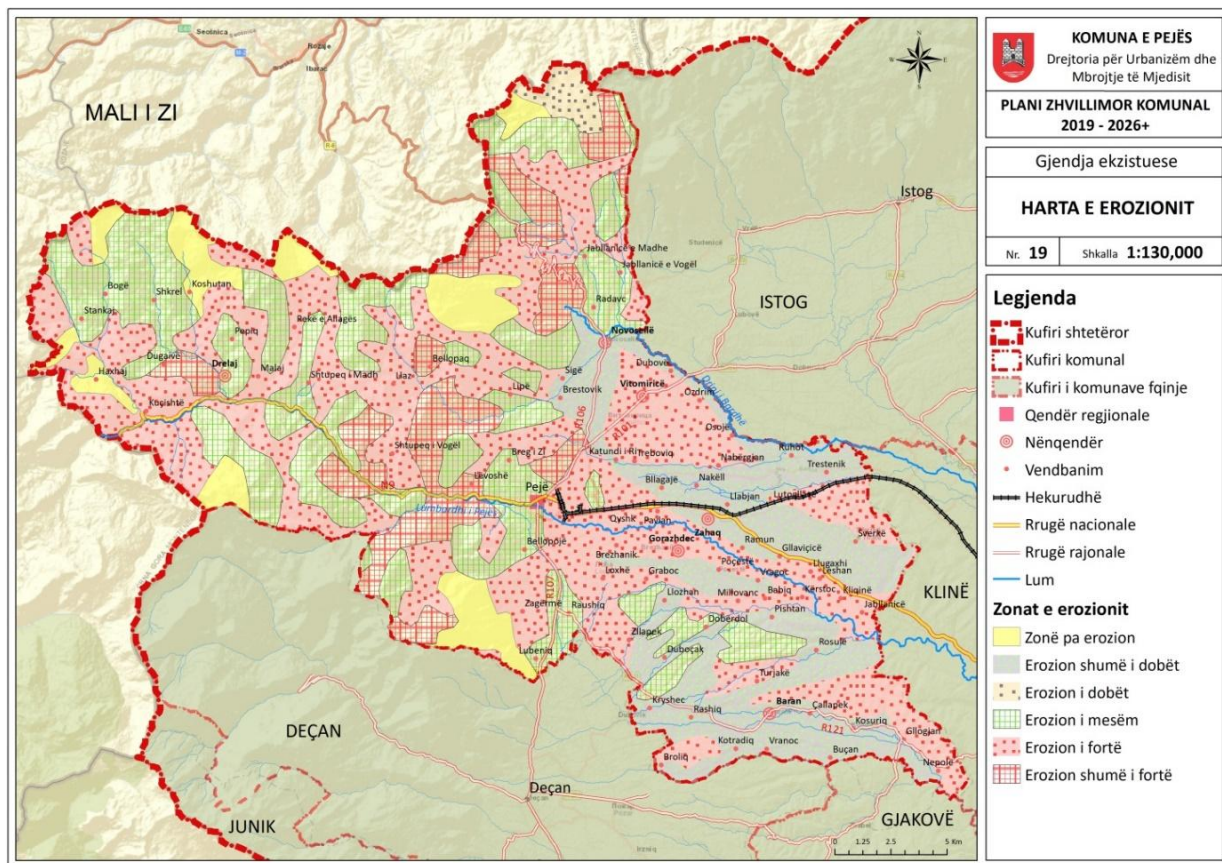

Figura 13. Harta sipas kategorive të erozionit.

Nga po të njëjtit faktor rrezikohet edhe qyteti i Pejës edhe nga erozioni dhe vërshimet janë të rrezikuara:

- Bashkësia territoriale Kapeshnica - zona e Zatrave e rrezikuar nga erozioni
- Bashkësia territoriale Xhemail Kada dhe 2 Korriku (Jarina Tabjet), zonë e rrezikuar nga erozioni dhe ujërat nëntokësore.
- Bashkësia territoriale Qendra - kanali i Seravisë, në të cilin derdhen kanalet nga pjesa veriore e qytetit, ekziston rreziku nga vërshimet në pjesën qendrore të qytetit.
- Bashkësia territoriale Dardania I dhe II- kanali i Dardanisë, kanali i jugut dhe proçkat tjera nga ana nga jugore paraqesin rrezik permanent nga vërshimet në këto bashkësi territoriale.

4.2.2 Rrëshqitja e tokës

Dukuritë e jo stabilitetit të terrenit, të cilat kryesisht paraqiten në format e rrëshqitjeve dhe shembjeve, më të shprehura janë në Bjeshkët e Nemuna përkatësisht në zonën e Rugovës. Në bazë të kërkimeve të deritanishme gjeologo-inxhinierike të terrenit mund të kolaudohet se pjesa më e madhe e zonave jo stabile janë të lidhura me ndërtimin gjeomorfologjik të terrenit

mbi bazën e të cilave është ndërtuar harta me zona me potencial gjeo-rreziku. Rrëshqitjet janë të shprehura në sezonin pranveror-mars dhe prill, sezonin vjeshtor -tetor, nëntor dhe dhjetor si dhe sezonin dimëror -janar dhe shkurt.

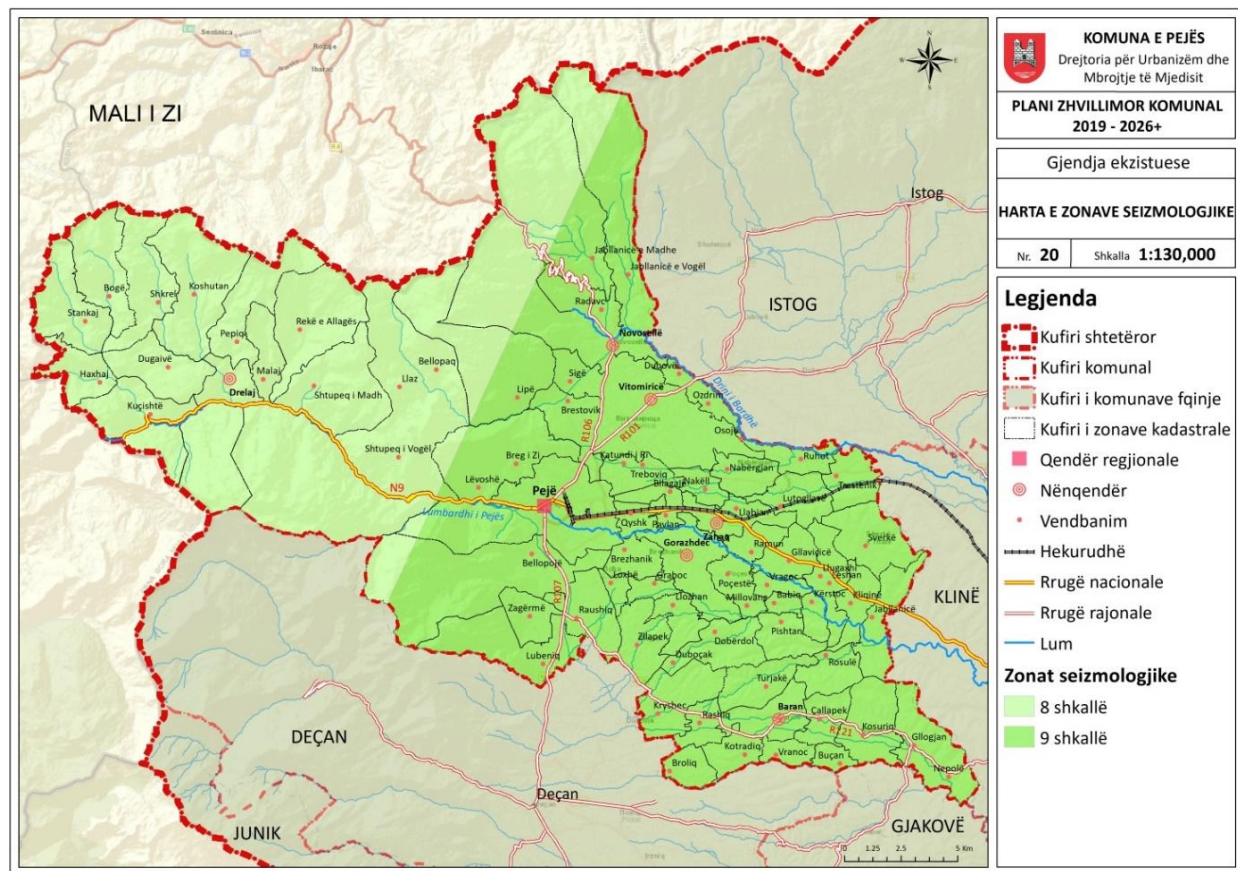

Figura 14. Zonat seizmologjike.

4.2.3 Tërmetet

Komuna e Pejës i takon zonës sizmike Pejë-Gjakovë-Prizren-Dragash andaj për ndërtimin e objekteve duhet të zbatohet rregullorja e Eurokodit 8 për zonimin sizmik dhe kodet e ndërtimit, që parasheh të gjitha masat që duhet të ndërmerren me rastin e ndërtimeve të larta. Vlerat me të larta të magnitudes maksimale të pritshme për këtë zone është 7 dhe 8.

Në literature gjendet e dhëna për tërmetin e Pejës, 11 nëntor 1456 (M_E=6.0; 42.700°N; 20.300°E) me intensitet në epiqendër 6,6 Rihter (Sulstarova, Papazachos et al. 2000).

Bazuar në Hartën e Rrezikut Sizmik, territori i Kosovës veçanërisht rajoni perëndimor i saj karakterizohet me aktivitet sizmik relativisht të lartë, ku në të kaluarën kanë ndodhur tërmete të forta, vatrat e të cilave në përgjithësi evidentohen të cekta, 15-20 km.

Tabela 7. Hot spotet në komunën e Pejës.

Nr.	Lokacioni	Aktiviteti	Sipërfaqja	Burimet potenciale të ndotjes				
				Metalet e rënda	Kimikate	Vajra	Materie organike	Të tjera
1.	Objekti i ish Fabrikës së automjeteve në Pejë	Depo për kemikale të rrezikshme industriale	0.12 ha	-	+	+	-	-
2.	Deponia Sanitare komunale në Pejë	Deponia e mbeturinave	4.85 ha	-	+	+	+	+

4.2.4 Sipërfaqet e rrezikuara nga zjarri

Në regionin e Pejës zjarret kryesisht kanë ndodhur në zonat e bjeshkëve, kryesisht pyjet halore dhe të tjera shpesh duke rrezikuar përhapjen drejtë fshatrave malore në Rugovë të Pejës. Edhe dita ditës shpesh ndodhin edhe zjarrvënie të qëllimshme. Derisa në pjesën e vendbanimeve rreziqet nga zjarri vijnë kryesisht nga rrjeti dhe instalimet e vjetruara elektrike, nga djegiet e lëndës drusore për ngrohje të shtëpive dhe banesave. Zjarret pyjore janë dëmtuesit më të mëdhenj të pyjeve si shkaktari kryesor i dëmeve në: ekonomi, ambient, biodiversitet, rekreacion, shëndet, etj. Më të shprehura janë në sezonin pranveror maj dhe qershor, në atë veror korrik deri shtator dhe sezonin vjeshtor në muajin tetor.

4.2.5 Vërshimet

Kosova është e ndjeshme ndaj vërshimeve dhe ato ndodhin shpesh. Pothuajse të gjitha komunitatet e Kosovës ku më shumë e ku më pak janë të prekura nga rreziku i vërshimeve që ndodhin kryesisht pas stuhive në zonat malore, shirave të vazhdueshme në zonat fushore, shkrirjes së borës, të shoqëruara me mot të lig si dhe në rastet kur brigjet e lumenjve degradohen nga shfrytëzimi i pakontrolluar i rërës dhe hedhjes së mbeturinave. Në komunën e Pejës zonat e rrezikuara nga vërshimet janë zonat pranë rrjedhave (rreziku nga vërshimi i Drinit të Bardhë është në 50% të pellgut të tij.) dhe kjo si rezultat i mungesës së argjinaturave mbrojtëse.

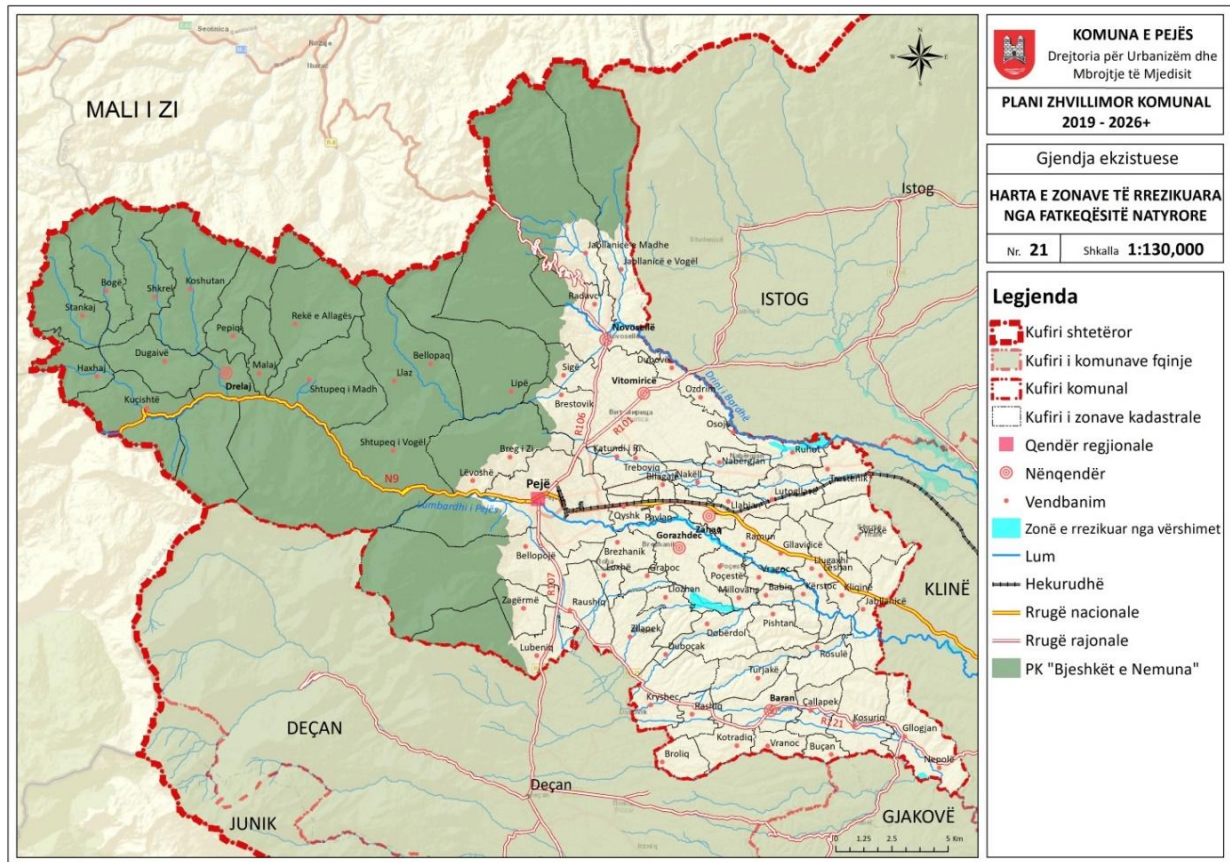

Figura 15. Zonat e rrezikuara nga fatkeqësitë natyrore.

5. PROCESIT TEKNOLOGJIK I PRODHIMIT TË BETONIT DHE PAJIMET

5.1 Objektet – pajimet e bazës së betonit

Kompleksi i kompanisë KE Luani përbëhet nga impianti për prodhimin e betonit dhe nga këto objekte dhe pajime:

- Objekti i administratës.
- Pajimet për prodhimin e betonit –kapaciteti i prodhimit të betonit $30\text{m}^3/\text{orë}$, është prodhim Italian,
- Dy Bunkeri nga $2 \times 20\text{ m}^3$ dhe dy tjera me nga $2 \times 10\text{ m}^3$ total = 60 m^3 te agregatit: Fr I (0-4mm 20 m^3 . Fr II 4-8mm 10 m^3 . Fr III, 8-16 mm 20m^3 dhe Fr IV. 16-31.5 mm 10 m^3) $4 \times 30\text{ (m}^3\text{)} = 60\text{ (m}^3\text{)}$.
- Kompresori për furnizim me ajër, $P=4\text{kv}=500\text{l}$
- Pnaelikomandues i bazës së betonit (kabina komanduese),
- Silosat e çimento, $1 \times 50\text{(t)}$
- Filtrat e siloseve të çimentos,
- Transporterët kërmillor të çimentos nga silosat, $L=8\text{m}$ $P=11.5\text{kv}$
- Dozatori i çimentos me vëllim 4 ton
- Pusi, pompa furnizuese me ujë $P=5.5\text{kv}$

Ndërsa nga pajisjet që i ka;

- Një mikserët e Betonit me kapacitet 10m^3 , 9m^3 , 8m^3
- Një auto-pompa
- Një luga ngarkuese

Betoniera është adekuate për prodhimin e betonit dhe i përgjigjet ISO standardeve. Baza e betonit me pajimet përcjellëse për realizimin procesit teknologjik për prodhimin e llojeve të betoneve është e prodhuar ne Italian.

Figura 16. Foto nga pamja e betonares.

5.2 Koncepti prodhues i betonit

Kompania bene prodhimin e betonit me teknologji dhe pajime të cilat mundësojnë prodhimin e të gjitha llojeve të betonit dhe me cilësi të lartë.

Në procesin e prodhimit të betonit, përdoren materialet: çimentoja, fraksionet e gurit / rërës, uji dhe aditivët.

Fraksionet e gurit / rërës të cilat do të përdoren janë: : FrI (0-4)mm, FrII (4-8)mm, FrIII(8-16)mm dhe FrIV(16-32)mm.

Teknologjia që do të përdoret, ofron mundësi të aplikimit të një procesi të mbyllur, me mundësi kontrollimi në mënyrë automatike, çka mundëson ndikime më të vogla në mjedis, si dhe efikasitet në përdorim të lëndës së parë.

5.3 Prodhimi i betonit

Betoni paraqet konglomerat që përfitohet me përzierjen e çimentos, fraksioneve të gurit, dhe ujit. Kompania parasheh që të prodhohet këtë lloje të betoneve, varësisht prej kërkesave të tregut:

- Beton Plastik 0-16 (MB15, MB20, MB25, MB30, MB35, MB35)
- Beton Plastik 0-31.5 (MB10, MB15, MB20, MB25, MB30, MB35, MB 40)
- Beton i ajruar 0-16 (MB20, MB25, MB30, MB35, MB 40)
- Beton i ajruar 0-31.5 (MB20, MB25, MB30, MB35, MB 40)
- Beton i qëndrueshëm ndaj ujit 0-16 (MB20, MB25, MB30, MB35)
- Beton i qëndrueshëm ndaj ujit 0-31.5 (MB20, MB25, MB30, MB35)

Përveç llojeve të përmendura më lart, varësisht prej kërkesave të tregut, do të mund të prodhohen edhe lloje të tjera të betoneve për ndërtimin e rrugëve, urave, tuneleve, infrastrukturës nën ujore etj.

5.4 Komponentët e betonit

Çimentoja – paraqet komponentin lidhës të betonit. Kryesisht do të përdoret çimentoja “Portland”, por varësisht prej kërkesave të tregut mund të përdoren edhe lloje të tjera të çimentos. Cilësia e çimentos përcaktohet në bazë të aftësisë lidhëse, e cila shprehet përmes fortësisë. Kështu dallohen disa lloje të fortësisë: 200, 320, 500, 600 dhe 800 kp/cm². Sasia për prodhimin e betonit, përkatësisht harxhimi specifik i çimentos është 200-400 kg /1m³.

Agregati – guri / rëra. Kompania furnizohet me fraksionet e gurit gëlqeror nga kompani të, licencuara, materialet e të cilit janë dëshmuar për cilësi.

Agregati duhet të përmbushë kushtet e parapara në cilësi dhe granulim, duhet të jetë i pastër dhe me përbërje të lartë të kuarcit. Agregati duhet të jetë pa asnjë shtesë e cila do të mund të reagojë me ujin dhe të shkaktojë shkapërderdhje, sikurse që janë kloridet, sulfatet dhe kompozimet tjera kimike që mund të dëmtojnë vetitë fizike dhe mekanike të betonit.

Uji – është komponent i rëndësishëm në procesin e prodhimit të betonit, i cili shërben për të realizuar lidhjen e komponentëve të tjera, çimentos dhe agregatit. Investitori, siguron ujin nga pusi privat, dhe përmes depozitimit të rezervave të ujit në rezervuar.

Në procesin e prodhimit të betonit, përdoret vetëm ujë i pastër, pa materie organike.

Harxhimi specifik i ujit në procesin teknologjik për prodhimin e betonit varet nga lloji i betonit që dëshirojmë të prodhojmë. Në vijim do të i pet përqindja e ujit në beton në varësi nga lloji i betonit:

- për beton të lëngshëm 6- 8%
- për beton plastik 7- 9%
- për beton të fortë plastik 8-10%

Si që kemi cekur ne pasuset e më sipërme ne këtë betonier mund të prodhojmë beton të kualiteteve të ndryshme duke u bazuar ne destinimin e tij dhe atë sipas nevojës dhe kërkesave të hargjuesve të betonit.

Në tabelën e më poshtme po e japim një shembull që paraqet sasinë e agregatit sipas fraksioneve dhe atë pa fraksionin +16-31.5mm, sasinë e çimentos dhe sasinë e ujit që nevojitet për prodhimin e 1m³ beton llojit MB-30, sipas recepturës së caktuar:

Agregati

Fraksionet	+0-4mm	+4-8mm	+8-16mm	
Përqindja	45%	20%	35%	
Sasia	824kg	366kg	642kg	= 1832kg
Çimentoja				350kg
Uji				238kg

Nga kjo recepturë e lartshënuar mund të caktohet edhe bilanci material për prodhimin e 1m³ beton që shihet në tabelën e më poshtme.

Tabela 8 Bilanci për prodhimin e 1 m³ beton MB-30

Hyrja		Dalja	
Agregati	1832kg	1m ³ beton	2420kg
Çimentoja	350kg		
Uji	238kg		
Bilanci i përgjithshëm	2420kg		2420kg

Në tabelën në vijim po e japim një shembull për sasinë e agregatit sipas fraksioneve dhe atë me katër fraksione, sasinë e çimentos dhe sasinë e ujit që nevojitet për prodhimin e 1m³ beton llojit MB-30, sipas recepturës së caktuar:

Agregati

fraksionet	+0-4mm	+4-8mm	+8-16mm	+16-31,5 mm	
përqindja	40%	15%	35%	25%	
sasia	756kg	283kg	378kg	473kg	= 1890kg
Çimentoja					320kg
Uji					220kg

Nga kjo recepturë e lartshënuar mund të caktohet edhe bilanci material për prodhimin e 1m³ beton që shihet në tabelën e më poshtme.

Tabela 9 Bilanci për prodhimin e 1 m³ beton

Hyrja		Dalja	
Agregati	1890kg	1m ³ beton	2430kg
Çimentoja	320kg		
Uji	220kg		
Bilanci i përgjithshëm	2430kg		2430kg

5.5 Përshkrimi i procesit teknologjik

Procesi fillon me depozitimin e lëndës së parë, në lokacione – objekte përkatëse. Fraksionet e agregatit, sipas porosisë, depozitohen në deponë e agregatit, dhe pastaj me makineri përkatëse – lugë ngarkuese vendosen në silosin (bunkerin) e agregatit me kapacitet 30 m³, sipas fraksioneve. Çimentoja e siguruar vendoset në një siloset me nga 50 tona, ndërkah uji në rezervuarin e ujit 10.000 litra.

Natyrisht në sistem bëjnë pjesë edhe pompa për furnizim me ujë si dhe pajisje elektrike automatike të dozimit.

- Agregatet e vendosura në silos sipas fraksioneve, dozohen përmes dozuesve elektropneumatik, të cilët hapen dhe mbyllen në mënyrë automatike varësisht nga komanda e dhënë, dhe njëkohësisht bëjnë matje e peshës së agregatit. Sasia e e caktuar e agregatit kalon në shiritin transportues, i cili ndodhet nën siloset e agregatit, dhe i cili e transporton agregatin deri te shiriti kryesor, e që ky i fundit e përcjell lëndën deri në mikser.

- b) Dozimi i çimentos bëhet përmes peshores automatike për matjen e peshës, si dhe transportohet përmes transportuesit kërmillor nga silosi. Çimentoja nga peshoja kalon në mënyrë automatike. Gjatë zbrazjes së peshojës së çimentos, aktivizohen vibruesit, të cilët sigurojnë që e gjithë sasia e çimentos të jetë larguar nga peshorja.
- c) Edhe dozimi i ujit bëhet në mënyrë automatike, me dozim të programuar përmes pompës së ujit. Pas kalimit të sasisë së programuar të ujit, ventili mbyllet në mënyrë automatike.

E tërë lënda e programuar dhe e peshuar: agregati nga siloset, përmes shiritit transportues e deri në shiritin kryesor; çimentoja gjithashtu nga peshorja, përmes gypit transportues e deri në shiritin kryesor, e gjithashtu edhe uji i programuar dhe dozuar, shkarkohen në mikser (përzier).

Pajimet mund të funksionojnë në mënyrë automatike me dozim të programuar, por gjithashtu mund të funksionojnë edhe në mënyrë manuale. Menaxhimi i tërë procesit kryhet nga kabina e kontrollit, përmes pultit automatik komandues. Modulet hyrëse drejtpërdrejtë pranojnë sinjalet nga dozatorët dhe peshoret. Modulet digjitale dalëse, shërbejnë për menaxhimin e ventileve elektromagnetik, motorëve si dhe llampave sinjalizuese.

Përveç materialeve kryesore, agregatit, çimentos dhe ujit, në proces përfshihen edhe aditivët. Sidomos në sezonën e dimrit, si dhe për konstruksione të veçanta shtohen aditiv të cilët e shpejtojnë kohën e ngurtësimit. Aditivi kryesisht shtohet me ujë, ose drejtpërdrejtë në mikser. Zakonisht aditivët shtohen në masën 2-4% të masës së çimentos.

Para se të lëshohen pajimet për realizimin e procesit teknologjik për prodhimin e betonit, duhet të kryhen këto veprime;

- Duhet të sigurohet sasia e mjaftueshme e agregatit në silose.
- Duhet të sigurohet sasia e mjaftueshme e çimentos dhe duhet hapur vetëm ventilin e silosit nga i cili dëshirojmë të marrim çimento.
- Duhet të sigurohet sasia e nevojshme e ujit.
- Duhet caktuar recepturën për kualitetin e betonit të cilin dëshirojmë të e prodhojmë
- Të caktohet zgjatja e kohës së ciklit të prodhimit të betonit duke u bazuar në recepturën e caktuar.

Pajimet mund të funksionojnë në mënyrë automatike me dozim të programuar dhe në mënyrë emanuele. Menaxhimi i procesit teknologjik i prodhimit të betonit, kryhet nga pulti komandues i automatizuar i vendosur në dhomën (hapësirën) të caktuar për te. Modulet hyrëse drejtpërdrejt pranojnë sinjalet nga dozatorët dhe peshojat, nëpërmjet sondave për të gjithë komponentët e procesit të prodhimit. Modulet digjitale dalëse shërbejnë për menaxhimin e ventileve elektromagnetikë, motorëve si dhe llampave sinjalizuese. Menaxhimi i tër procesit të prodhimit bëhet edhe përmes disa monitorëve të vendosur në panelin e komandimit, përmes këtij paneli operatorit i mundëz të bëjë mbikëqyrjen e tër procesit dhe recepturat për prodhimin e betonit, me këtë mundësohet matja lehtë e komponentëve të agregatit, bitumenit dhe komponentëve tjerë shtesë.

Për të arritur cilësinë e duhur të betonit bëhet sitja e çimentos me sita standarde dhe përcaktohet kohëlidhja e sajë. (Kohëlidhja e çimentos paraqet kohën nga momenti i përzierjes së çimentos me ujë gjer në momentin e fillimit të hidratimit të sajë dhe arritjes së fortësisëpërkatëse).

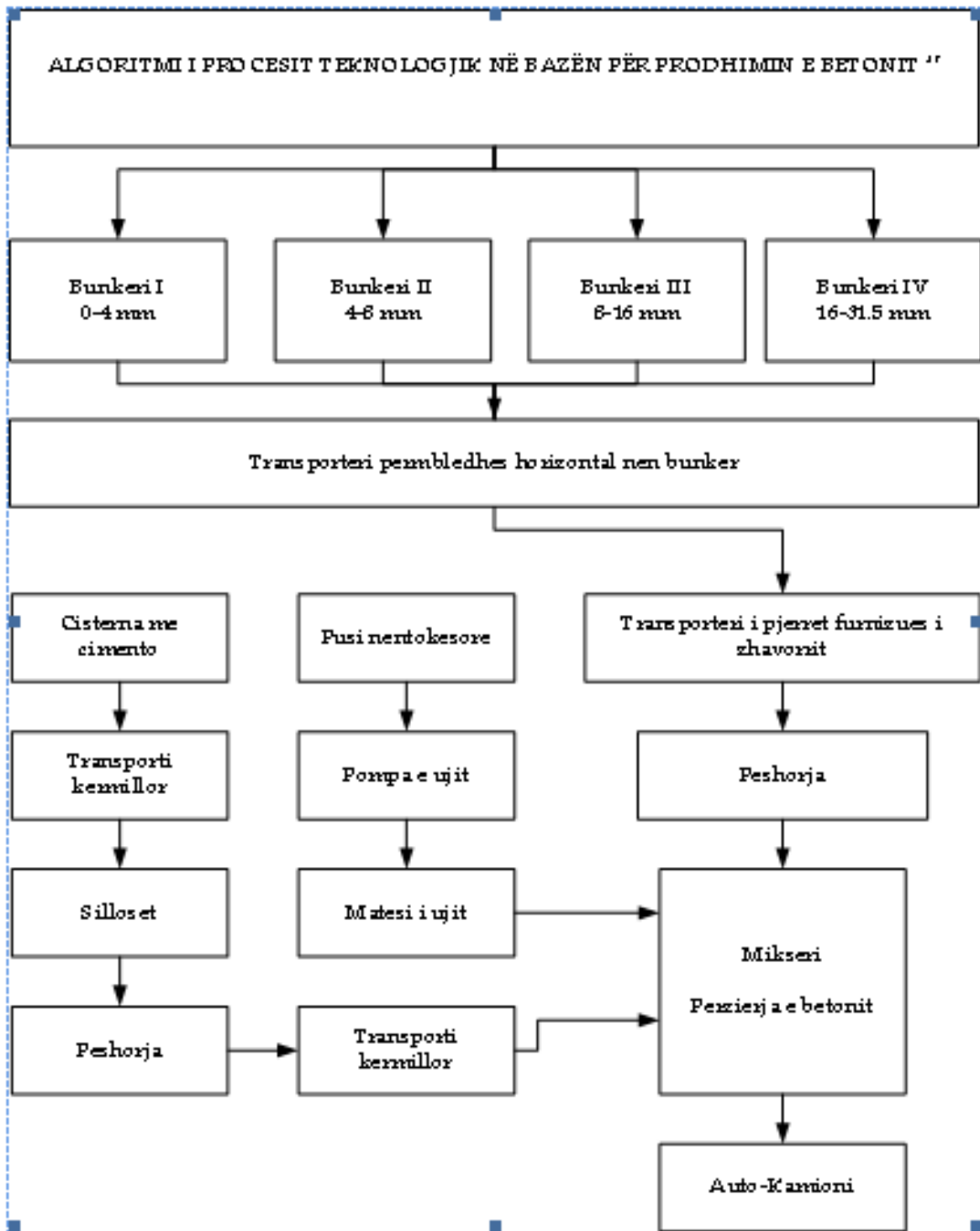

Figura 17 Skema e procesit të prodhimit

6. IDENTIFIKIMI DHE PËRSHKRIMI I NDIKIMEVE NË MJEDIS

Shkarkimet në mjedis gjatë funksionimit të impiantit të prodhimit të betonit do të jenë kryesisht pluhuri i lëndës së parë si granit dhe rërë, si dhe zhurma e impiantit dhe në rast të mundshëm derdhje të çimentos në sheshin e prodhimit.

Procesi i prodhimit të betonit përfshinë edhe përdorimin e ujit, si pjesë e procesit teknologjik, kjo shërben për tretjen e çimentos dhe furnizimin e auto betonierëve me ujë për procesin e lagjes së materialit të përzier.

Proces tjetër është edhe larja e pastrimi i auto betonierëve pas shkarkimit të betonit, në mënyrë që të mos ngrije materiali në depozitën e përzierësit të betonit dhe të krijoj problem gjatë punës. Këto ujëra do të jenë me përmbajtje çimentoj, gëlqere dhe solucione ndihmëse për ngrirjen e betonit. Për këtë arsye, drejtuesit e këtyre mjeteve duhet të trajnohen për të kryer këtë proces në kantierin e prodhimit, ti shkarkojnë ujerat në vasken e dekantimit dhe jo në çdo mjedis të mundshëm sipas rastit.

6.1 Ndikimet në ajër

Gjatë fazës së operimit, prodhimit të betonit, ndikime negative në ajër mund të paraqiten nga procesi teknologjik, nga ku lirohen grimca të pluhurit të çimentos si dhe grimca të pluhurit të agregatit që përdoret për prodhimin e betonit. Këto grimca mund të emetohen në ajër, dhe pastaj për shkak të peshës së tyre gravitojnë në tokë, në afërsi të impiantit. Këto pluhura përmbajnë substanca kimike të njëjta me çimenton si dhe me agregatin nga i cili janë liruar.

Në kushte të mos ndërmarjes së masave zvogëluese, si rezultat i reliefit dhe kushteve tjera mjedisore, këto grimca mund të barten edhe në distanca më të largëta. Gjithashtu, pluhur mund të ngritët edhe nga deponia e agregatit, si dhe nga pluhuri i liruar nga shiritat transportues. Ndotje e ajrit mund të rezultojë edhe gjatë depozitimit të çimentos në silos, gjatë ngarkim shkarkimit si dhe transportimit. Nivel më pak relevant i ndotjes së ajrit mund të vijë edhe nga emisionet e gazrave të automjeteve që përdoren, si lugë ngarkuese automikser etje.

6.2 Ndikimet në tokë

Gjate fazës së operimit – prodhimit të betonit, ndikime negative në tokë paraqiten nga mbeturinat e ngurta të cilat krijohen gjatë procesit të mirëmbajtjes dhe riparimeve të ndryshme; si dhe nga mbetjet e ushqimit dhe paketimet që mund të rezultojnë nga stafi / punëtorët.

Ndikim tjetër në tokë mund të vije edhe nga depozitimi i pluhurave të rezultuara nga agregati dhe çimentoja, si dhe ndikimet nga mbeturinat e ngurta dhe të lëngëta që krijohen nga larja e makinave prodhuese, auto-mikserëve, dhe automjeteve tjera transportuese.

6.3 Ndikimet në ujë

Shkarkimet ne ujera mund të vijnë nga:

- Derivatet, vajrat dhe lubrikantet të ndryshme të cilat mund të derdhen nga makinat prodhuese
- Pastrimi i ambientit në rast të shkarkimit të çimentos së lëngshme, kryesisht nga ndërprerja e punës për shkak të ndërprerjeve të energjisë elektrike ose avari te tjera.
- Në rastet e pastrimit të automjeteve të transportit në ambientin e kantierit, larja e auto-betonierëve dhe e materialit të gurit gëlqeror.
- Ujerat e lagies së sheshit të qarkullimit të automjeteve.
- Ujerat e përdorur për ambientet hijeno-sanitare të ambientit të stafit
- Ujerat nga shpëlarja e materialit nga reshjet.

Ndikimi i këtij aktiviteti në ujera konsiston në ujerat e pastrimit të ambientit të punës.

Procesi teknologjik nuk përfshinë shkarkimin e ujit. Ndikimi nuk është me efekt domethënës në mjedisin e zonës.

6.4 Ndikimet në peizazh, florë dhe faunë

Ne baze të dhënave që kemi gjetur nga raportet komunale por edhe në dalje të terrenit lokacion nuk është i evidentuar si zonë e mbrojtur e natyrës dhe as si zonë e propozuar për mbrojtje. Po ashtu kjo zonë nuk njihet si lokalitet ose habitat i llojeve të rralla bimë dhe shtazore. Megjithatë, në nivel të mikro sistemit dhe të habitatit lokal në sipërfaqe ku do të operoj impianti, nuk do të ketë kushte për zhvillim të florës dhe faunës.

6.5 Ndikimi në vendbanime dhe popullatë

Nga ky impiant për prodhimin e betonit nuk pritet që të ketë zhvendosje të popullsisë, çrregullim të vendbanim apo çfarëdo efekti tjetër.

Nga veprimtaria e këtij aktiviteti mund të ndikohen shtëpitë në afërsi nga pluhuri eventual, si dhe nga zhurma. Masa të veçanta duhet të ndërmarrën në këtë drejtim.

Megjithatë, këto ndikime nuk janë të theksuara. Mund të thuhet se ka ndikim pozitiv në zhvillimin ekonomik të zonës dhe ndihmon në punësimin dhe mbështetjen e komunitetit lokal.

6.6 Ndikimi nga zhurma

Zhurma si rezultat i teknologjisë së prodhimit të betonit do të ketë një karakter lokal dhe nuk do të ketë ndikim në zonat e banuara. Zhurma do të krijohet nga makineritë dhe pajimet e procesit të prodhimit të betonit, automjetet transportuese dhe automjete të tjera.

Sidoqoftë, aktivitetet që zhvillohen në këtë biznes nuk pritet që të tejkalojnë nivelin e lejuar të zhurmës. Zhurma dhe vibrimet që krijohen gjatë punës nuk pritet të ndikojnë në popullatën lokale. Po ashtu gjatë zhvillimit të veprimtarisë nuk ka aktivitete që zhvillohen gjatë natës që mund të ndikonin në krijimin e zhurmave.

Sa i përket zhurmave, ato janë të ndjeshme vetëm brenda ambienteve të fabrikës dhe nuk janë problem për mjediset e jashtme dhe fqinjët.

Zhurma	Distanca(m)			
	10	50	100	500
90dB-niveli Për pajisje moderne	59	45	39	25

6.7 Ndikimet në raste të aksidenteve mjedisore

Sipas natyrës së impiantit, nuk pritet përdorim i lendeve e as prodhim i produkteve të cilat kanë rrezikshmëri të lartë për mjedisin. Aksidentet që mund të ndodhin mund të jenë të natyrave të ndryshme dhe mund të ndodhin në çdo kohë të procesit teknologjik si:

- Rrjedhjet e ndryshme të lendeve djegëse dhe lubrifikuese
- Nga mekanizimi punues
- Mundësia e pëlcitjes së gypave hidraulik
- Aksidentet e mundshme në komunikacionin gjatë transportit të lëndës së parë dhe të betonit etj.

7. MASAT PËR ZVOGËLIMIN E NDIKIMEVE NË MJEDIS

7.1 Masat për zvogëlimin e ndikimeve në ajër

Për të parandaluar dhe zvogëluar ndikimet negative në ajër gjatë fazës së operimit, përkatësisht prodhimit të betonit, për parandalimin dhe zvogëlimin e ndikimeve në ajër duhet të ndërmerren këto masa:

- Pluhuri i cili lirohet gjatë procesit teknologjik të prodhimit duhet të mënjanohet apo zvogëlohet deri në kufijtë minimal dhe pa ndikime në mjedis dhe shëndet.
- Shiritat transportues të fraksioneve duhet të jenë të mbuluar, dhe të mirëmbajtur.
- Gypat për mbushje të siloseve me çimento, si he gypa për mbushjen e mikserit me çimento duhet të jenë të kontrolluar, dhe pjesët lidhëse të tyre të jenë të mbyllura dhe të siguruar mirë
- Thasët e filtrave të kontrollohen rregullisht dhe nëse dëmtohen duhet të ndërrohen.
- Të bëhet kontrolli i rregullt teknik i automjeteve transportuese
- Vazhdimisht të spërkaten me ujë platoja operationale, aty ku ka potencial për pluhur, sidomos gjatë kohës me erëra dhe me temperatura të larta.

7.2 Masat për zvogëlimin e ndikimeve në tokë

Për të parandaluar dhe zvogëluar ndikimet në tokë, gjatë fazës së operimit, prodhimit të betonit, duhet të ndërmerren masat si në vijim:

- Të gjitha pajimet, stabilimentet e nevojshme për procesin e prodhimit të mirëmbahen dhe kontrollohen rregullisht
- Filtrat e silosit të çimentos duhet të kontrollohen dhe nëse janë dëmtuar të ndërrohen
- Të kontrollohen gypat transportues si dhe shiritat transportues. Vendet e lidhjes së gypave duhet të jenë të puthitura mirë në mënyrë që të parandalohet rrjedhja e materialeve.
- Të bëhet betonimi i platosë ku bëhet vendosja e pajimeve për prodhimin e betonit, gjeneratori, depot e vajrave e lubrifikantëve dhe të pajimeve tjera, si mjete sekondare të punës
- Ndërrimi i vajrave të makinave të bëhet në vende të posaçme, të betonuara dhe të izoluara,
- Mbeturinat e ngurta duhet të grumbullohen dhe klasifikohen sipas llojit dhe përbërjes. Ato që nuk mund të ripërdoren apo të shiten duhet të dërgohen në deponime regjionale të mbeturinave
- Mbeturinat komunale duhet të vendosen në kontejner adekuat të mbuluar me kapak, dhe duhet të bëhet marrëveshje me kompaninë komunale për mbledhje të mbeturinave.
- Vajrat e përdorura duhet të vendosen në enë të veçanta dhe t'u shiten kompanive të licencuara për mbledhjen e vajrave të përdorura

Siç shihet ne figurën (18) me poshtë kompania i ka ndërmarr te gjitha masat për zvogëlimin e ndikimeve ne toke dhe ujera, duke e ndërtuat gropën sedimentuese për trajtimin e ujërave te cilat dalin nga procesi teknologjik.

Duhet te theksohet se këto ujera pasi te trajtohen nga gropat sedimentuese, rikthehen prape ne proces teknologjik.

7.3 Masat për zvogëlimin e ndikimeve në ujë

Për parandalimin dhe zvogëlimin e ndikimeve negative në ujëra, duhet ndërmarrë këto masa:

- Në lokalitetin e betonierës duhet të behët sistemi për bartjen dhe grumbullimin e ujërave të ndotura të krijuara nga procesi i prodhimit, nga larja e automjeteve transportuese, automiskerëve apo automjeteve të tjera, si dhe të ujërave të reshurave atmosferike.
- Duhet rregulluar sistemin gypor për bajtjen e ujërave të cilat duhet të barten në puse sedimentuese për trajtimin e ujërave, përkatësisht për sedimentimin e grimcave të ngurta
- Kolektorët duhet të rregullohen ashtu që e tërë sasia e ujërave industriale si dhe të reshurave nga platotë dhe nga tërë sipërfaqet funksionale të grumbullohen dhe të orientohen në puset sedimentuese, e pastaj në separator.
- Duhet të ndërtohen tri puse sedimentuese në mënyrë që të sedimentohen grimcat e ngurta
- Duhet të ndërtohet separatori i vajrave në mënyrë që ujërat të pastrohen nga vajrat që kanë rrjedhur nga sipërfaqet operacionale, makineritë prodhuese, automjetet etj. Separatori duhet të ndërtohet ashtu që rregullisht të mund të kontrollohet dhe të merren mostrat,
- Puset sedimentuese dhe separatori duhet rregullisht të pastrohen nga mbeturinat. Mbeturinat duhet të dërgohen në deponi regjionale.
- Ujërat e zeza duhet të trajtohen përmes gropës septike. Pastrimi i gropës septike duhet të bëhet nga kompanitë publike për ujësjellës dhe kanalizim.
- Kompania duhet që të matjen e cilësisë së ujërave të shkarkuara, dhe se vlerat e fituara duhet të krahasohen me vlerat e caktuara me udhëzimin administrativ 13 / 2008. Vlerat e cilësisë së ujit të shkarkuar nuk guxojnë të jenë më të larta se ato të përkufizuara në udhëzim administrativ.

Figura 18. Marrja e masave për minimizimin e ndikimeve ne toke, ku është be betonimi i pllatose.

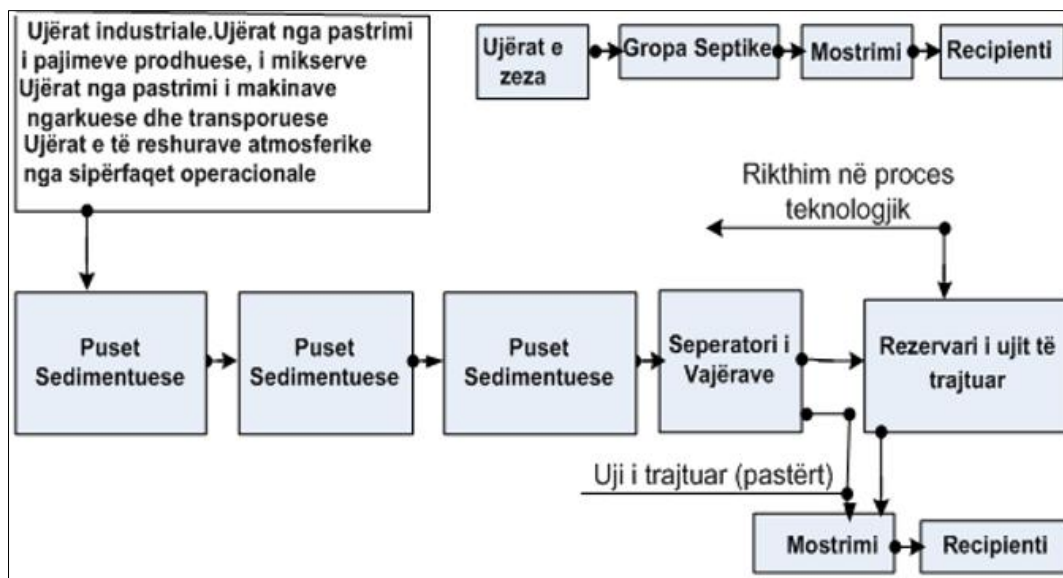

Figura 19. Skema e trajtimit të ujërave (kjo skemë është duke u ndërtuar tani, foto me poshtë).

Ndërsa, për trajtimin e ujërave fekale, kompania ka ndërtua një gropë septike, ku behet trajtimi i tyre dhe me pas nga gropa septike.

7.4 Masat për mbrojtjen nga Zhurma

Kompania duhet të bëjë matjet e zhurmës në përputhje me ligjet dhe rregulloret në fuqi. Matjet duhet të bëhen afër vendbanimeve, në mënyrë që të vërehen ndikimet në vendbanim.

Në rast se rezultatet e matjeve tregojnë vlera më të larta sesa ato të lejuarat, atëherë kompania duhet të ndërmarrë masat e duhura.

Varësisht prej procesit të punës, në mjediset ku parashihet zhurmë e madhe, punëtorët duhet të bartin pajisje për mbrojtje nga zhurma.

7.5 Masat për mbrojtje nga rreziqet dhe aksidentet

Për të parandaluar pasojat e mundshme, kompania duhet të zhvilloj plan të menaxhimit të rrezikut nga aksidentet mjedisore. Gjithashtu duhet të përgatit një plan për parandalimin e zjarrit, por edhe plan për menaxhimin e situatave në raste të zjarrit.

Si masë parandaluese, i tërë lokacioni duhet të jetë i rrethuar, mbrojtur nga ndikimet fizike të jashtme. Duhet të vendosen rrethoja adekuate. Duhet të merren masat e sigurisë për evitimin e derdhjes së vajrave apo derivateve.

Duhet që të ndërmerren të gjitha masat e sigurisë, komfor ligjit për siguri në punë, mbrojtje të shëndetit të punësuarve dhe të mjedisit të punës.

8. PROGRAMI I MONITORIMIT

Duke e pasur parasysh se ky aktivitet nuk parasheh përdorim të lëndëve djegëse, nuk parasheh procese të djegies, shkrirjes, apo furra me temperatura të mëdha, si dhe nuk parasheh shkarkime të ujërave të zeza nga proceset teknologjike, nuk konsiderohet e detyrueshme monitorimi permanent i tregueseve mjedisor. Megjithatë, rekomandohet që në mënyrë periodike, investitori të monitorojë këto tregues të trysnisë në mjedis:

- Për ajrin duhet të monitoroj Lëndën e Ngurtë Pezull(LNP) dhe zhurmat në ambientin e punës(dB).
- Për ujin: lënda e ngurtë pezull, përmbajtja e CaCO_3 .
- Për token, nuk aplikohen detyrime monitorimi

9. RAPORTIMI

Raportimi do të kryhet nga personi përgjegjës i autorizuar nga menaxhmenti, gjegjësisht nga ekspertët e kompanisë. Në raport do të përfshihen të dhënat për monitorimin siç do të jetë kërkuar në pëlqimin mjedisor, përkatësisht lejen mjedisore.

10. MASAT REHABILITUESE PAS PËRFUNDIMIT TË AKTIVITETIT

Pas përfundimit të aktivitetit prodhues, pajimet e impiantit duhet të çmontohen dhe të largohen nga ky lokalitet. Bazamentet si dhe platotë nga betoni duhet të shkatërrohen, imtësohen dhe të dërgohen në deponinë regjionale. Substratet e krijuara gjatë procesit të prodhimit, përmbajnë rërë, zhavorr, çimento beton etj. Ato duhet të largohen, dhe me një trashësi rreth 0.5 m struktura përfundimtare duhet të jetë e mbuluar me dheun, e cila është adekuate me dheun e mëparshëm dhe ku do të përshtatet substratit të tokës.

Rikultivimi i këtyre sipërfaqeve të dëmtuara apo të degraduar nga ndryshimi i destinimit do të përfshijë rivitalizimin në tërësi të hapësirës së dëmtuar nga veprimtaria ekzistuese. Zgjedhja e rikultivimit dmth modelit, varet edhe nga qëllimi i përdorimit të tokës, siç do të jetë e paraparë me planet komunale.

11. KONKLUZION

Me respektimin e masave për parandalimin dhe zvogëlimin e ndikimeve në mjedis, ndikimi i impiantit për prodhimin e betonit do të jetë në nivel të vlerave dhe standardeve të caktuara me ligjet dhe aktet nënligjore në fuqi. Ndikimet e evidentuara janë të menaxhueshme dhe kontrollueshme. Këto ndikime do të monitorohen dhe do të raportohen në fund të çdo viti kalendarik, dhe sipas kërkesave të autoriteteve përkatëse.

REFERENCAT

- PZHK Peje .
- Çavolli. R. 1997, Gjeografia regjionale e Kosovës.
- UNDP, Raporti i Zhvillimit Njerëzor, Kosovë, 2004.
- Regjistrimi i Popullsisë, Agjencia e Kosovës për Statistika.
- Ligji i Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis.
- Raport për Gjendjen e Mjedisit në Kosovë, 2008-2010, AMMK 2011.
- Raport për Gjendjen e Natyrës në Kosovë, 2009, AMMK 2010